

Treball de Fi de Grau

Títol

Autoria

Professorat tutor

Grau

Tipus de TFG

Data

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:

Castellà:

Anglès:

Autoria:

**Professorat
tutor:**

Curs:

Grau:

Paraules clau (mínim 3)

Català:

Castellà:

Anglès:

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:

Castellà:

Anglès:

Com sempre, doble obligació: fer-nos saber que no hi ha res més greu i, al mateix temps, que no ens hem ni de defensar ni venjar-nos.
És Dàmocles entre les cames

Virginie Despentes

A la professora Catalina Gayà gràcies per l'acompanyament i per la seva paciència quan les inseguretats amenaçaven de superar-me.

A la família i els amics gràcies pel suport i els ànims d'aquests anys d'aprenentatge i creixement.

Índex

1. Introducció.....	2
2. Els mitjans de comunicació de masses en la representació de violència masculista.....	4
3. Els mitjans de comunicació de masses en la representació de la violència sexual.....	9
Identificació de la violència com a delictes	16
Construcció de la imatge de l'agressor.....	17
La imatge de l'agredida: passivitat, objectivització i victimització.....	19
3.1. Normativa.....	25
3.2. Estudis.....	26
3.3. Bones pràctiques.....	27
3.4. Afectació de la violència sexual.....	29
4. Metodologia	31
5. Conclusions.....	34
6. Annexos.....	45
Annex 1: Carmen Buades, periodista de IB3.....	45
Annex 2: Isabel Muntané, professora de la Facultat de Ciències de la Comunicació.....	54
Annex 3: Laura Aznar, periodista de Crític.....	66
Annex 4: Cristina Pulido, professora de la Facultat de Ciències de la Comunicació.....	80
7. Bibliografia	92

1. Introducció

Aquesta recerca està inspirada pel context de canvi que estem vivint pel que fa a la percepció i la consideració de la violència sexual. Casos com el de La Manada o el #MeToo han copat portades i editorials alterant la visió de la violència sexual dels anys que ens precedeixen. Aquelles agressions que temps enllà s'entien com privades o expressions de brutalitat puntuals perpetrades per individus desviats han estat assenyales pel moviment feminista com sistèmiques. Si abans aquestes notícies eren revestides amb una aura moralitzadora i morbosa, activistes d'arreu del món bramen als carrers que no estem parlant de fets puntuals, que no hi ha marge pel sensacionalisme i que les construccions que envolten la imatge de la violència sexual ja no els serveixen de justificant.

I en tot això on s'ubiquen els mitjans? Amb aquest treball volem saber com cobreixen els mitjans de comunicació la violència sexual i quin efecte té la seva cobertura.

En encarar el treball tenim present el rol dels mitjans de comunicació com a narradors – que no reproductors – del present (Gallego, 2003), i que com a tals juguen un paper fonamental en la construcció que ens fem de la realitat que ens envolta. Entenent-los doncs com a narradors se'ns plantejava les següents qüestions: Com a narradors del present aquests no es troben exempts de la influència dels estereotips i rols de la societat, per tant, perpetuen la imatge actual de la violència sexual o la trenquen? Quin efecte té la seva cobertura sobre les dones?

D'aquesta manera aquesta modesta recerca es planteja fer una radiografia de les dinàmiques que segueixen els mitjans a l'hora de cobrir la violència sexual i l'efecte que té aquesta cobertura.

Per tal de complir aquest objectiu hem seguit dos mètodes d'investigació. El primer ha estat una aproximació teòrica a través dels estudis de diverses acadèmiques. Això ens ha permès establir unes bases teòriques, les quals, posteriorment, hem traslladat a través d'entrevistes a periodistes de professionals. D'aquesta manera hem pogut fer una anàlisi comparativa entre els estudis del món de l'acadèmia i l'experiència de les professionals, veient així si les dinàmiques dels mitjans de comunicació en aquestes cobertures es corresponen amb el que passa en l'actualitat o no.

Les entrevistes també ens han permès plantejar-nos quins són els reptes que els mitjans de comunicació afronten actualment, i en un futur pròxim, respecte a la cobertura de la violència sexual. Per facilitar aquesta tasca hem escollit periodistes que tenen formació en perspectiva de gènere i que, per tant, fan una anàlisi més profunda d'aquesta situació.

La investigació que ens ocupa doncs no només és formativa sinó que cerca tenir una petita vessant propositiva a través de l'experiència de les professionals entrevistades. En un moment en què el discurs feminista està adquirint un caràcter hegemònic i s'obre pas amb intenció transformadora en les esferes socials i polítiques era difícil no tenir la temptació de plantejar durant la cerca la pregunta: Com es pot generar un canvi que es perpetui en el temps en relació a la cobertura de la violència sexual?

L'actitud per afrontar aquesta pregunta ha estat positiva durant tot el procés de recerca, tant teòrica com de camp. Tot i així, només el temps ens mostrarà si el que avui comença a despuntar com la preeminència del discurs feminista acabarà consolidant-se en les estructures mediàtiques.

Malgrat això si ens proposem fonamentar i perpetuar aquesta possible transformació de la cobertura de la violència sexual cal saber d'on venim, on som i cap a on ens podem dirigir. És necessari entendre les dinàmiques complexes i profundament arrelades que s'han anat reproduint anys enrere als mitjans i que ens condueixen fins a la situació actual per poder revertir-les. Això és al que hem intentat aspirar en aquesta recerca.

2. Els mitjans de comunicació de masses en la representació de violència masculista

Els mitjans de comunicació s'ha entès tradicionalment, i sobretot en la tradició anglosaxona, com un espai suposadament *neutre*, en el qual el protagonisme l'agafen les dades, els fets purs i nuus, sense res més. Segons aquesta definició la funció d'aquests és la de reflectir la realitat que ens envolta, però, segons una revisió de la teoria i que és la que sustenta aquesta proposta, allò que realment fan és construir-nos una imatge de la realitat esbiaixada a través dels propis filtres de les sales de redacció. Si bé com a consumidores som conscients de la línia editorial dels mitjans que consultem, sembla absurd seguir mantenint una visió dels mateixos mitjans com a expositors neutrals de la realitat. Cal prendre consciència que darrere d'aquests mitjans *neutrals* hi ha un conjunt de professionals que examinen, reinterpreten i adapten en format escrit o audiovisual aquests fets i dades pel nostre consum. És a dir, són individus els que creen la informació, i per tant, no poden ser objectius sinó, en tant que persones, són subjectives (Gallego, 2008).

Van Dijk (citada per Fernández, 2003) sosté que en construir-nos la imatge dels mitjans com reflectors objectius i neutrals de la realitat ometem el poder i la influència que aquests mateixos poden infligir sobre la nostra compressió del món. Els mitjans de comunicació de masses tenen així un poder simbòlic, que crea imatges mentals, coneixement i estereotips.

Per tant, és un poder amb un efecte persuasiu.

A més, l'autor, especialitzat en anàlisi del discurs i uns dels autors de referència en l'estudi de Fernández, manté en la seva obra que la construcció del que podem anomenar el discurs mediàtic és l'expressió del poder simbòlic dels mitjans de comunicació i que aquest s'expressa per mitjà de la creació de la informació amb diverses eines retòriques, lingüístiques i estratègiques. D'aquesta manera, cal entendre aquest discurs mediàtic com un producte social i cultural i, per tant, influït i perpetuador de mites i estereotips. Un tema que és cabdal en una recerca, encara molt modesta, que versa sobre els mitjans de comunicació de masses en la representació de violència masculista i, en concret sobre la representació de la violència sexual.

Les expertes com Van Dijk, ja citat, i Fernández expliquen l'accés a aquests discursos mediàtics està limitat pels mateixos mitjans. Són ells els que decideixen que entra a l'agenda mediàtica i qui explica els fets. Tanmateix, són els mateixos mitjans i periodistes qui determinen què és noticiable i, davant d'un fet que s'hi considera, també escullen a qui donen veu. Aquestes veus normalment són la d'experts o la de membres de grups dominats de la societat, ja que donen credibilitat i legitimen el discurs mediàtic. Ens trobem, doncs, que les pròpies elits són les que tenen accés directe als mitjans i és així com aquest reproduïxen en el seu discurs la ideologia dominant de la societat (Fernández, 2003).

Què és d'interès públic i que no ho és. Qui mereix ser escoltat i qui no. Quines fonts són mereixedores de ser considerades fiables i quines no. En definitiva: com presentem els fets, qui els presenta, i quina versió en fa. Aquestes i moltes altres són qüestions que, conscientment o inconscientment, han de ser plantejades a l'hora de crear una peça informativa. Són biaixos que, a poc a poc, limiten la suposada realitat que els mitjans ens transmeten. Cal deixar clar que el problema no és la creació d'informació subjectiva, sinó la presumpció d'aquesta com objectiva (Fernández, 2003).

Ens sembla interessant apuntar que aquesta falsa objectivitat revesteix el discurs mediàtic d'un halo de certesa irrefutable sobre la qual hi ha d'haver consens.

Marian Meyers en el seu llibre *News coverage of violence against women: engendering blame* (1997) apunta, argumenta i deconstrueix aquest poder simbòlic i exposa la necessitat d'introduir el subjecte en la reflexió:

Els teòrics de la comunicació crítics emfatitzen que les notícies sostenen l'estructura del poder dominant creant un consens social que sembla fonamentar-se en el dia a dia. Els mitjans contribueixen en la construcció i el manteniment del consens popular a través del llenguatge que reflecteix i perpetua els valors, les creences i els objectius de l'elit governant. El consens és presentat disfressat i dissimulat com si no formes part d'una ideologia concreta sinó com el resultat d'allò que és simplement natural o forma part del sentit comú. Simplement com són les coses i com és fan les coses (p.19).

Aquest és justament el poder simbòlic dels mitjans que comentàvem a l'inici d'aquestes pàgines: la capacitat de crear mitjançant el discurs mediàtic un consens social d'aparença objectiva i inamovible quan, en realitat, és tracta d'un producte de la subjectivitat de qui el crea.

Mirian Meyers (1997) afirma que la cobertura que fan els mitjans de comunicació sobre la violència envers les dones perpetua el sistema de dominació masculina en què es basa la societat: el patriarcat.

Segons Meyers, això succeeix perquè les persones que generen les peces sobre violència masclista es troben socialitzades pel mateix sistema patriarcal que acaben reproduint, ja que a l'haver crescut en aquesta societat han acabat per normalitzar certs mites i estereotips que no tenen cap fonament empíric. Així doncs, els propis mitjans retro-alimenten la imatge desvirtuada de la violència masclista, fonamentant el poder patriarcal i, per suposat, quan la violència masclista és tractada en els mitjans de comunicació de masses, no es troba exempta de caure en aquestes dinàmiques.

Cal tenir en compte que les expressions de violència masclista que els mitjans de comunicació presenten com a tal són les que ells mateixos comprenen com a violència. És a dir, les agressions masclistes que entren en la definició subjectiva dels mitjans són les que es consideren noticiables (Gallego, 2008).

Natalia Fernández (2003) sosté que la violència masclista acostuma a ser considerada central en el discurs mediàtic quan aquesta compleix els següents requisits:

Estar lligada a la sexualitat, que l'expressió d'aquesta violència estigui tipificada com a delicte i finalment que estigui dissociada amb el que s'entén com a violència en general (p.48).

Un cop que una agressió masclista passa aquests filtres per convertir-se en un fet considerat noticable ens trobem davant no de la violència masclista com a tal, sinó de la narració i la representació que es fa d'aquesta (Fernández, 2003).

Segons l'experta, malgrat que les dones, en tant que receptores de les agressions ocupen un espai central en els fets ocorreguts, la representació que s'hi fa poc es diferencia de la representació habitual que es fa d'elles en altres peces informatives.

Amb això Natàlia Fernández apunta al fet que les dones a les peces informatives són presentades pel seu gènere, tant com individus com a col·lectius. De manera que l'al·lusió que es fa de les dones a les notícies és d'objecte noticiable i no com a subjecte (Gallego, 2008; Fernández, 2003).

Així doncs, Joana Gallego a *De reines a ciutadanes: la imatge de les dones als mitjans de comunicació* (2008) exposa que els periodistes, a través de la narració mediàtica de la violència masclista, ens creen la imatge mental d'allò que succeeix. I, en aquesta, l'agredida és tractada com a "objecte" receptor de la violència, ja que és narrada des de la passivitat.

Com ja hem posat en relleu anteriorment, als mitjans només hi accedeixen les veus de les elits, dins d'aquestes elits hi ha grups d'autoritat. En el cas de les agressions sexuals, per exemple, aquests grups d'autoritat serien policies i jutges, els quals tenen més espai per inserir el seu discurs que altres col·lectius afectats (Fernández, 2003). Així la imatge mental que creem com a consumidores dels productes periodístics es construeix a través de fonts majoritàriament masculines segons l'estudi que fa Fernández al seu llibre *La violencia sexual y su representación en la prensa* (2003).

No solament la passivitat i l'objectivació revesteixen la representació de les dones en aquest tipus de peces, sinó que hi ha aspectes del discurs mediàtic que les mostra com a responsables. Mirian Meyers al seu llibre *News Coverage of Violence Against Women* (1997) conclou que la cobertura de la violència masclista tendeix a culpar en un grau similar agressor que víctima. L'autora fa especial referència al fet que les dones que no són ni infants ni ancianes sovint són representades com responsables de no haver evitat la seva agressió, ja sigui per com anaven vestida, per quina zona transitaven o qualsevol comportaven que se surti del sentir del rol que imposa la tradició patriarcal a la dona.

Com transmeten aquest missatge de culpabilitat cap a la dona els mitjans de comunicació? A través de justificar *perquè* la víctima va ser receptora del crim. Escudats en la semàntica i la

suposada objectivitat informativa senyalen l'estat l'aspecte i/o els actes de la víctima, com si aquests d'alguna forma incitessin el crim. (Meyers, 1997)

Dit d'una altra manera, a l'informar d'una agressió i puntualitzar que, per exemple, la víctima anava beguda s'està deixant palès de forma implícita que si no hagués begut podria haver evitat l'agressió i que, per tant, és en part culpable d'aquesta.

Aquesta "lògica" retorçada però no s'aplica a altres delictes, com coincideixen a apuntar Meyers i Fernández (1997, 2003), com podria ser el robatori d'una llar. Una anàlisi comparativa de la cobertura d'aquesta mena de crims seria un exercici acadèmic interessant que ens ajudaria a visualitzar l'abisme moralitzador que embolcalla la narració de les violències masclistes en relació a altres delictes. Per desgràcia però, en aquestes pàgines no aprofundirem tant en aquest aspecte en concret.

Tanmateix, aquesta mena de "justificacions" ens indueixen a creure que la violència masclista, en realitat, és evitable en funció del comportament de la víctima. Així doncs al reproduir peça rere peça aquestes estructures "justificadoras" s'envia un missatge moralitzador a les dones: si evites comportar-te com aquestes dones no et passarà a tu.

Així mateix aquesta mena de cobertures dels mitjans de comunicació apunten les construccions socials patriarcals a les quals es refereix Meyers (1997). L'autora nord-americana exposa en el seu llibre que els mitjans serveixen per alligonar les dones de les conseqüències que pot tenir sortir-se de la "norma". Quelcom tan senzill com informar de forma implícita que les agressions masclistes són evitables si no caiem en depèn de quins comportaments és un missatge molt clar i en cap cas objectiu, sinó reproductor de la ideologia dominant patriarcal.

Meyers (1997) emfatitza que les víctimes de violació, o altres agressions sexuals, són especialment propenses a culpar-se de la seva agressió i qualifica aquesta mena d'informació de "dolorosa i vergonyant per a la víctima – si segueix amb vida – i la seva família" (p. 68).

Aquest és un exemple dels efectes que té la cobertura actual dels mitjans de comunicació sobre la vida de les dones i la concepció que tenim d'aquesta violència masclista; un risc amb què hem de conviure i que està subordinat a les nostres accions.

En definitiva, a través d'aquesta primera aproximació a l'anàlisi acadèmica de la cobertura que fan els mitjans de comunicació de masses de la violència masclista podem concloure que: el bagatge d'estereotips i mites culturals patriarcals incideix i, a l'hora, es perpetua mitjançant el relat mediàtic que es fa de la violència masclista.

Aquest cercle viciós no afecta únicament a la percepció que tindran els consumidors d'informació sobre la violència masclista sinó que pot arribar a tenir un efecte devastador sobre la mateixa agredida com apuntava Meyers (1997) anteriorment i com especificarem en el pròxim apartat.

3. Els mitjans de comunicació de masses en la representació de la violència sexual

La violència sexual, en totes les seves manifestacions, és una de les moltes expressions de la violència masclista, és per això que en aquest apartat ens endinsarem específicament en la cobertura dels mitjans de la violència sexual. Abans però, ens aproximarem a la definició de la violència sexual.

Per tal de definir en aquest treball què entenem per violència sexual seguirem les definicions marcades per organismes internacionals i estatals com l'ONU, la Unió Europea i l'Estat espanyol. Així doncs, malgrat que el concepte de "violència sexual" té un ampli ventall de matisos i definicions segons les fonts acadèmiques que consultem ens basarem en les definicions jurídiques.

Això és deu a què a l'estudiar la narració que fan els mitjans d'aquesta mena de violència hem considerat més oportú enfocar la definició des de la vessant jurídica, ja que és una font més recurrent a la feina periodística que no pas les teories acadèmiques.

A més, prenent com a punt de partida les legislacions vigents podem analitzar el seu nivell d'implementació i l'impacte que tenen en la societat i, per extensió, sobre els mitjans de comunicació.

Pel que fa a l'ONU, aquesta va definir a l'article 2 la *Declaració de les Nacions Unides sobre l'eliminació de la violència contra les dones* (1993) la violència de gènere com:

- a) La violència física, sexual i psicològica que es produeixi en la família, inclosos els maltractaments, l'abús sexual de les nenes a la llar, la violència relacionada amb el dot, la violació pel marit, la mutilació genital femenina i altres pràctiques tradicionals nocives per a la dona, els actes de violència perpetrats per altres membres de la família i la violència relacionada amb l'explotació;
- b) La violència física, sexual i psicològica perpetrada dins de la comunitat en general, inclusivament la violació, l'abús sexual, l'assetjament i la intimidació sexuals en el treball, en institucions educacionals i en altres llocs, el tràfic de dones i la prostitució forçada;
- c) La violència física, sexual i psicològica perpetrada o tolerada per l'Estat, on sigui que passi.

És en aquesta especificació dels actes considerats violència de gènere en què s'inclou per primer cop en el document el concepte de violència sexual com a part de les violències vers les dones.

Per la seva banda l' Organització Mundial de la Salut defineix àmpliament el concepte de “violència sexual” com:

Tot acte sexual, la temptativa de consumir un acte sexual, els comentaris o insinuacions sexuals no desitjats, o les accions per comercialitzar o utilitzar de qualsevol altre mode la sexualitat d'una persona mitjançant la coacció per una altra persona, independentment de la relació d'aquesta amb la víctima, en qualsevol àmbit, inclosa la llar i el lloc de treball.¹

¹ Definició del document de l'Organització Mundial de la Salut. (2013) “*Comprender y abordar la violencia contra las mujeres. Violencia sexual*”.

Recuperat

de:

https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/98821/WHO_RHR_12.37_spa.pdf;jsessionid=D52A94A01DEA4F95F8857B5D195D7198?sequence=1

L'OMS també senyala que la violència sexual inclou les situacions on la persona no està en condicions d'expressar el seu consentiment davant una pràctica de caràcter sexual i entre les exemplificacions d'aquestes situacions inclou l'ebrietat, la inconsciència o el consum de drogues entre altres.

Pel que fa al continent europeu, més de les directrius ja citades, ens trobem el *Conveni del Consell d'Europa sobre la prevenció i la lluita de la violència envers les dones i la violència domèstica* (2011), conegut com a Conveni d'Istanbul. Aquesta convenció és un instrument vinculant que amplia les directrius marcades per l'ONU.

En el Conveni d'Istanbul (2011), com en les altres directives internacionals que hem mencionat amb anterioritat, entén la violència envers les dones més enllà del si de la parella i la manifestació d'aquesta en forma de “sofriments de naturalesa física, sexual, psicològica o econòmica” (art. 3 CE 11/2011, 6 de juny).

El Conveni d'Istanbul (2011) també especifica les obligacions i diligències que la signatura del mateix comporta a l'Article 5, en concret al punt 2:

2. Les Parts prendran les mesures legislatives i altres necessàries per actuar amb la diligència deguda per prevenir, investigar, castigar i concedir una indemnització pels actes de violència inclosos en l'àmbit de l'aplicació del present Conveni per actors no estatals.

L'Estat espanyol ha ratificat, signat i participa en gran part dels instruments internacionals per protegir els drets humans de les dones i les nenes. A més dels que ja hem mencionat també forma part de: el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials y Culturals, la Convenció contra la Tortura i altres Tractes o Penes Cruels, Inhumanes o Degradants i la Convenció de Drets de les Persones amb Discapacitat. Aquest són un dels principals pactes i convenis internacionals que tracten en les seves àmplies vessants la violència sexual com recull l'informe *Ya es hora de que me creas. Un sistema que cuestiona y desprotege a las víctimas* (2018, p.5) d'Amnistia Internacional.

Espanya compte amb diversos documents jurídics i polítics que vetllen per la prevenció i la lluita contra la violència de gènere. Un dels documents base en aquesta matèria és la Llei Integral 1/2004 de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere. Aquesta llei però neix de per si limitada en reconèixer la violència de gènere únicament en el si de la parella o vincle sentimental:

La present llei té com objecte actuar contra la violència que, com manifestació de la discriminació, la situació de desigualtat i les relacions de poder dels homes sobre les dones, s'exerceix sobre aquestes per part de qui siguin o hagin estat els seus cònjuges o de qui estiguin o hagin estat lligats a elles per relacions similars d'afectivitat, fins i tot sense convivència (art. 1.1 LO 1/2004, de 28 de desembre).

La Llei Integral 1/2004 reconeix a l'Article 1.3. la violència de gènere com qualsevol acte de violència física i psicològica. En aquesta classificació la llei contempla les agressions a la llibertat sexuals de les dones.

13 anys més tard de la Llei Integral 1/2004 al 2017, arran d'una proposta no de llei al Congrés dels Diputats, s'aprova el Pacte d'Estat en matèria de Violència de Gènere. Aquest Pacte d'Estat cercava ampliar les competències de les administracions en matèria de violència masclista i completar legislacions anteriors. Malgrat que les intencions però la violència sexual va ser la gran oblidada. Amnistia Internacional en el seu informe *Ya es hora de que me creas. Un sistema que cuestiona y desprotege a las víctimas* (2018) ha analitzat aquest pacte d'Estat i ha conclòs que de les 212 mesures que formula només 30 mesures estan enfocades específicament a la violència sexual.

El Pacte d'Estat en matèria de Violència de Gènere (2017)² reconeix alarmant situació de violència sexual a la qual es veuen sotmeses les dones a l'Estat espanyol. Tot i així, les mesures per fer-li front són molt menors que les dedicades a altres àmbits. Fins i tot en les mesures proposades per l'assistència a víctimes de violència de gènere les víctimes de violència sexual estan infrarepresentades, ja que segons l'informe d'Amnistia Internacional (2018, p. 16) de les 32 mesures d'assistència a les víctimes només una contempla la violència sexual.

² Es pot consultar a Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad (2017) *Pacto de Estado contra la violencia de género*. Recuperat de: http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/pactoEstado/docs/Documento_refundido_PEVG_.pdf

Els delictes referents a la violència sexual estan tipificats al Codi Penal en el Títol VIII com “Delictes contra la Llibertat i Indemnitat Sexuals”. Al llarg dels anys el Codi Penal ha anat adaptant les conductes i les penes que són castigades com a violència sexual.

Actualment, a l'Estat Espanyol els delictes tipificats com a violència sexual són l'assetjament sexual, l'exhibicionisme i provocació sexual, l'abús i, finalment, l'agressió sexual.

En definitiva podem veure que entre les diverses definicions d'organismes nacionals i internacionals hi ha certa discrepància en la delimitació del que és considerat o no violència sexual. A tall d'exemple i aprofitant el debat públic que la sentència de La Manada va reobrir: el concepte “consentiment” no es recull en algunes legislacions, quan aquest pot semblar un pilar fonamental per entendre el límit on un acte pot començar a ser considerat violència sexual.

Ja sigui pels diversos contextos en què es van gestar les legislacions, o per la manca de voluntat política en el que a violències masculines es refereix, el fet és que l'ambigüitat al definir les accions que són considerades violència sexual fa que no hi hagi un consens al catalogar les agressions que engloba aquest terme.

En conseqüència els mitjans es mouen sobre un ventall molt ampli a l'hora de considerar una agressió com violència sexual o no i, per tant, poden caure en la normalització d'algunes conductes. Quan ha de ser la línia editorial de cada mitjà la que delimita si una agressió és o no violència sexual s'obre la porta a dubtar de la gravetat d'alguns actes.

Un cop repassades les diverses definicions de violència sexual en l'àmbit jurídic, i veient la manca de concisió que ens ofereixen algunes d'elles, a continuació ens endinsarem en l'anàlisi acadèmica de la relació entre els mitjans de comunicació i la cobertura que fan de la violència sexual. Per fer-ho recuperarem algunes de les autores que ja hem esmentat al punt anterior.

Comencem doncs amb Mirian Meyers i els estudis que consulta per fonamentar la seva tesi a *News Coverage of Violence Against Women. Engendering Blame* (1997). L'autora destaca que, en les investigacions anglosaxones sobre mitjans, la cobertura de les violacions ha estat recurrentment

abordada amb anterioritat. Explicita que és dels aspectes que més s'han estudiat pel que fa a mitjans de comunicació i la violència masculista en l'acadèmia anglosaxona.

Dins d'aquesta gran diversitat d'estudis anglosaxons sobre la violència sexual i la seva cobertura i representació des dels mitjans de comunicació tenen un eix que els uneix. Aquest eix d'unió es tracta de la premissa, i posterior confirmació d'aquesta, de què la cobertura que es fa de la violació o altres expressions de violència sexual reforça els mites ja existents sobre les dones, els homes, la sexualitat i la violència a través del llenguatge empleat en les informacions d'aquests successos (Meyers, 1997).

Per tant ens trobem amb tot allò que comentàvem amb anterioritat, la capacitat dels mitjans de construir una imatge mental sobre quelcom, passant aquesta imatge a ser vista com neutral i objectiva de forma errònia. Tot això de nou ens porta als estereotips i tòpics que afecten la nostra comprensió i reacció davant d'aquest tipus de violències.

El que ens proposem aquí és fonamentar un marc teòric sobre els mites que es creen al voltant de la violència sexual, que propicia la creació dels mateixos i com incideixen en la nostra comprensió de la realitat.

Per començar a assenyalar aquests mites començarem a través de l'estudi que realitza Natalia Fernández a *La violencia sexual y su representación en la prensa* (2003). Fernández observa una clara diferència en el tractament de la violència sexual si aquesta es produeix dins o fora de l'entorn de l'agredida. D'aquesta manera el llenguatge que s'utilitza als mitjans quan es tracta d'un agressor desconegut és més contundent i directe que en el cas que l'agressor sigui una persona del cercle de l'agredida. A més, les notícies on l'agressor és un desconegut apareixen més sovint als mitjans que en els altres casos.

Aquesta mena de diferenciacions en el llenguatge i el tractament informatiu reforcen la mitologia al voltant de l'agressor com un desconegut que ataca a la matinada a aquelles dones que van soles pel carrer. Malgrat que les xifres mostren que agressions sexuals són més comuns entre persones que ja es coneixen els mitjans reforcen una imatge desvirtuada i falsa de com són aquesta mena de violències. Per exemple, la *Macroencuesta de violencia contra la mujer* del Centre d'Investigacions

Sociològiques (CIS) de l'any 2015 posava en evidència que el 70,2% (p.286) dels casos de violació són perpetrats per amics, coneguts, pares o altres familiars de la persona agredida contra el 18'4% de les violacions per part de desconeguts.

Es genera por sobre una imatge que no s'adequa a la realitat, és així com podem veure el gran impacte que arriben a tenir els mitjans de comunicació, en especial, el discurs mediàtic que perpetua l'imaginari sobre la violència sexual.

Però no només aquest estereotip es veu reforçat amb la cobertura que fan els mitjans de comunicació de masses de les agressions sexuals. Segons Natalia Fernández els mitjans desenvolupen el que en diu "estratègies de legitimació". Aquestes es basen en l'ús de diversos mecanismes semàntics que permeten sexualitzar un acte de violència, és així com passa a ser un acte més acceptable o justificable –en base, de nou, als estereotips que els mateixos mitjans promouen–. Distingim dos tipus d'estratègies de legitimació segons l'autora: substitució i addició.

Les estratègies de legitimació de substitució es basen en una sèrie de recursos que reemplacen algunes formes semàntiques, cosa que deriva en una racionalització dels fets ocorreguts. Destaca especialment entre aquests recursos la metàfora. En el seu llibre Fernández especifica que, quan ens referim a metàfora com una estratègia de legitimació en forma de substitució ens referim a la configuració metafòrica del terme. En aquest context la metàfora implica l'assimilació d'una agressió sexual com un acte d'intercanvi sexual. És a dir, en comptes de fer servir "va violar a una dona" trobem "va mantenir relacions sexuals no consentides"³.

Pel que fa a l'addició l'autora considera que està constituïda especialment per la figura retòrica del pleonasme, que a través de l'acumulació i/o repetició d'aspectes específics desemboca en "una representació emfàtica de la normalitat" (Fernández, 2003, p.56).

Un cop que hem il·lustrat com són els mites que promouen els mitjans sobre la violència sexual i vistos quins són, segons Fernández, els recursos es construeixen aquests mites aprofundirem més en la representació de la violència sexual i els seus efectes.

³ Redacció. (9 juliol 2018). Detenido por mantener relaciones sexuales no consentidas con una joven. *La Vanguardia*. Recuperat de: <https://www.lavanguardia.com/vida/20180709/45791946727/detenido-por-mantener-relaciones-sexuales-no-consentidas-con-una-joven.html>

Identificació de la violència com a delictes

La violència sexual normalment és representada pels mitjans de comunicació com una agressió puntual o una mena més de crim i aquesta no es contextualitza com una opressió sistèmica de dominació patriarcal. No només això sinó que únicament són d'interès mediàtic, o vàlids mediàticament, aquells casos en què la violència vers l'agredida és brutal i explícita (Fernández, 2003; Meyers, 1997).

Sobre el caràcter sistèmic de la violència sexual només es fa referència de forma regular en les notícies sobre aquesta mena de violències en la conjuntura de conflictes armats, segons Fernández (2003). Això, conclou l'autora, és degut al fet que la creació del discurs mediàtic que fan els mitjans de comunicació també cau en el clamor popular, i d'interès polític, d'assenyalar els "enemics" del moment com a éssers malignes mostrant els seus actes amb tota la gravetat.

És en aquests contextos que es reconeix la violació com un acte de control i humiliació sistemàtic envers les dones. Natalia Fernández exemplifica aquesta part del seu estudi amb notícies sobre la violència sexual a la guerra dels Balcans, però avui dia també es repeteix aquesta situació (Fernández, 2003).

Actualment ho podem il·lustrar amb la forma en què es tracta la violència sexual de Boko Haram o la d'Estat Islàmic. És en el context d'un conflicte bèl·lic que es distingeix aquesta mena de violència com una mena més d'arma de guerra. Aquest reconeixement no ve exclusivament dels mitjans, així ho reconeix també el Consell de Seguretat de les Nacions Unides a la Resolució 1888 (2009).

Reconèixer la violència sexual com a arma de guerra *per se* no és cap error per part dels periodistes, així ho reconeixen també organismes internacionals com el Consell de Seguretat de l'ONU com hem vist anteriorment, però també hem vist com en convenis com el d'Istanbul es reconeix que la gravetat i la legislació que envolta la violència sexual es manté en temps de guerra i en temps de pau.

Si entenem la violència sexual com una extensió més de la violència masclista que perpetua un sistema patriarcal en què preval la dominació masculina que es manté en base del sotmetiment de les dones –definició compartida i acceptada per organismes i jurisprudència internacional– ens porta a preguntar-nos: Per què els mitjans fan una distinció en el tractament segons si aquesta es dona en un context bèl·lic o no?

Tota aquesta situació ens permet mostrar com els mitjans de comunicació de masses marquen un discurs sobre la violència sexual que ens allunya de la seva realitat. La violació, l'assetjament i qualsevol altre tipus d'agressió sexual no es dona només en contextos d'extrema violència, sinó que en situacions de pau també.

Deslliurar la cobertura de qualsevol classe de violència sexual del seu context d'expressió de control i sotmetiment del sistema patriarcal porta a la desinformació de l'espectador i al reforçament de mites com el dels agressors com bàrbars incivilitzats puntuals generant la idea d' "ells" davant "nosaltres". "Els" com els violadors allunyats de la nostra realitat, com persones que mai trobaríem al nostre voltant. I "nosaltres" com aquells que mai cometríem una atrocitat d'aquesta mena (Fernández, 2003).

En el cas concret dels conflictes armats es fa encara més evident perquè es tracta d'assenyalar a un enemic públic i comú de la societat. Tot i així, aquesta dinàmica assenyaladora es dona més enllà dels contextos bèl·lics. També succeeix quan es remarca l'ètnia, origen o classe social de l'agressor quan aquella dissenteix de la identitat hegemònica al discurs mediàtic (Fernández, 2003).

Aquesta distinció en el tractament dels agressors ens condueix al següent eix que vertebrava el relat mediàtic de la violència sexual: La representació de l'agressor.

Construcció de la imatge de l'agressor

Les notícies sobre violència sexual on l'agressor és d'una ètnia, majoritàriament no caucàsica, d'un origen o d'una classe aliena a la predominant en el discurs mediàtic generen aquest efecte divisor entre "ells" i "nosaltres" que dona oxigen i una falsa fonamentació a discursos discriminatoris (Fernández, 2003).

Per tal d'il·lustrar l'impacte que tenen aquestes narracions parcials que creen els mitjans en alguns contextos ficarem el focus en els casos on es destaca la raça de l'agressor. En concret, parlarem del “mite del violador negre”.

En el llibre *Dones, raça i classe* (1981) Angela Davis evidència com la creació del “mite del violador negre” s'engendra com a instrument polític un cop abolit l'esclavatge per tal de justificar els linxaments que es produïen als estats del sud. Recolzant-se en diversos estudis Davis exposa la creació d'aquest mite promoguda per mitjans de comunicació i polítics racistes després de la guerra civil americana.

Aquests discursos defenien que els homes negres tenien l'imperatiu biològic de ser violadors. Un argument que mentre aquests havien estat els seus esclaus mai van fer servir per excusar linxaments. Principalment perquè mentre tenien l'estatus d'esclau els linxaments eren menys freqüents, ja que matar una persona negra, considerada en el moment com una propietat i no un ciutadà, significava sacrificar una “possessió” amb valor econòmic (Davis, 1981).

Així doncs, al deixar de ser valuosos pel mercat, en pocs anys en l'imaginari col·lectiu de la societat dels estats del sud es va fonamentar el mite del “violador negre”, el qual va servir per justificar la supremacia blanca i que poc va tenir mai a veure amb els drets de les dones sinó amb el privilegi dels homes blancs. Gràcies a la reproducció acrítica per part dels mitjans dels discursos racistes (Davis, 1981).

Al mateix temps durant els linxaments a dones negres la violació era un recurs més que freqüent però el discurs del “violador blanc”, curiosament, no va calar en les esferes públiques (Davis, 1981). Fet que ens lliga directament amb el que Fernández (2003) repeteix al llarg de tot el seu estudi; els mitjans de comunicació acaben reproduït la ideologia dominant en favor dels estrats més privilegiats de la societat. Tot i això, la intersecció entre la cobertura dels mitjans de masses de la violència sexual i la construcció des d'aquests de discursos racistes és profunda i complexa i seria interessant treballar-la profundament en un futur.

Representent la representació mediàtica de l'agressor en els delictes de violència sexual i, en especial, la idea d'aquest com els "altres" o "ells", Natalia Fernández estableix diverses tipologies d'agressors representades pels mitjans: l'agressor anormal i desconegut, el diferent (fent referència a minories ètniques) i el conegut per la víctima. D'acord amb aquesta distinció d'agressors Fernández exposa que en tots els casos el que comparteixen sempre és formar part de l'alteritat, d'allò fora del "normal".

Per crear aquesta imatge d'alteritat els mitjans recorren a tota mena d'estratègies semàntiques que permet reforçar aquesta figura. Com a resultat Fernández (2003) senyala que s'articulen ideologies de consens. Aquestes ideologies de consens generen la diferenciació entre el que es considera que està "bé" i el que està "malament".

La imatge de l'agredida: passivitat, objectivació i victimització

Un cop vist com es representa la violència sexual als mitjans com a violència i com es representa a l'agressor cal parlar de la representació que es fa de la persona agredida, ja que, segons Fernández (2003) i Gallego (2008), la dona és sovint tractada com l'objecte de la notícia i no com el subjecte d'aquesta; un tracte de la dona com a actor passiu de la notícia. Això però no ens deslliura a les dones de ser víctimes de l'estereotipització i la revictimització.

Segons Fernández (2003) la passivitat i la victimització són una constant en la representació que es fa de les dones agredides sexualment als mitjans de comunicació de masses.

Respecte a la passivitat amb què normalment es representa a les dones en la majoria dels àmbits comunicatius (no només en la informació, sinó també en l'entreteniment) arribats al cas de l'agressió sexual Fernández Díaz desenvolupa el terme de la "passivitat transgredida". És a dir, el trencament de l'objectivació de la dona quan aquesta passa a ser subjecte actiu del fet noticiable. Del concepte de la "passivitat transgredida" l'autora recalca la "resistència" i la "seducció".

En una agressió sexual les expectatives davant de la resistència de la víctima són enfrontades. Per una banda, partint de la passivitat adjudicada socialment a les dones s'espera d'elles que aguantin estoicament l'agressió. Però per una altra banda davant del judici públic al qual sotmeten certs casos els mitjans de comunicació el grau de resistència a l'agressió és el que minimitza la culpa de

la víctima. Com hem apuntat pàgines enrere: aquells casos on la violència vers l'agredida és brutal i explícita són els reconeguts obertament com a violència sexual. Aquells que per altra banda no presenten la resistència o la violència que tot just comentàvem són posats en dubte i, a més, el dubte s'enfoca a la víctima. (Fernández 2003; Meyers 1997)

Sobre la resistència en l'estudi de Fernández es conclou que, malgrat les contradiccions, els mitjans de comunicació reproduïen tòpics profundament arrelats a la societat com és el fet que una dona que no es resisteix a la seva agressió equival al consentiment d'aquesta. Nerea Barjola al seu llibre *la Microfísica del poder sexista. El caso Alcàsser y la construcción del terror sexual* (2018) es fa eco d'aquest mateix tòpic i mostra que porta sent reproduït des de temps enllà. Barjola il·lustra aquesta prevalença del tòpic en la nostra societat amb les paraules del filòsof Rousseau:

La naturalesa ha dotat al més dèbil de tota la força necessària per resistir quan així ho desitja [...] el més dolç per un home en la seva victòria és dubtar si la debilitat va cedir per la força o si la voluntat es va rendir; i l'artifici ordinari de la dona és deixar sempre aquest dubte entre els dos (Barjola, 2018, p. 35-36)

Tant Barjola (2018) com Fernández (2003) mantenen que la societat reproduïx certs tòpics al voltant de la violència sexual, en especial sobre la violació, i els mitjans no són aliens al seu efecte.

En la nostra societat occidental marcada fortament per la religió catòlica la residència a la violació se suposa aferrissada. Per exemplificar aquesta imatge ancorada en la nostra cultura podem utilitzar l'exemple de Maria Goretti.

Maria Goretti va ser una jove italiana a la qual a principis del segle XX es va santificar en resistir-se a una violació fins a la mort (Young, 1989). El mite al voltant de la seva mort es va fer ràpidament popular i en menys de 50 anys va ser santificada. No és pas casualitat que aquesta mena de mites i llegendes trobin acollida en la idiosincràsia de la cultura catòlica, ja que ajuden a reforçar la positivitat i la victimització de l'ideal femení (Young, 1989).

El mite de Goretti eclosiona amb la seva santificació, que es dona en un context post Segona Guerra Mundial. Segons Kathleen Young a *The Imperishable Virginity of Saint Maria Goretti* (1989) respon a la necessitat de restablir un sistema de valors catòlics sacsejats pel conflicte:

Quan Maria Goretti és santificada l'any 1950, la Segona Guerra Mundial havia acabat només 5 anys abans, i el procés de curació, perdó i reconstrucció de la civilització occidental encara era incipient. El rol de les dones estava canviant dins dels context del creixement urbà i industrial. Maria Goretti, com la virginal màrtir, va esdevenir un símbol reaccionari molt útil del patriarcat, la religió i els valors familiars. (p. 481)

En la seva anàlisi Young cita Debra Campbell (1988) la qual exposava que a mitjans del segle passat era impossible anar a cap escola catòlica sent una dona i que no t'ensenyessin la llegenda de Maria Goretti. Segons Campbell constituïa un pilar fonamental del currículum de l'ensenyament moral catòlic a les noies.

El cas de Santa Maria Goretti és primordial per visualitzar el gran impacte que tenen les figures de les llegendes i els mites de la nostra cultura catòlica en el nostre aprenentatge i compressió de successos com la violència sexual. Com ens ajuden a crear un imaginari col·lectiu des de la infantesa que lluny està de ser neutral i, que a més, reforça uns valors que cosifiquen, assenyalen i moralitzen a les dones.

Aquest només és un exemple de les moltes referències culturals creades per marcar patrons de conducta i moralitzar a la població. Barjola (2018) sosté en el seu llibre que els mitjans col·laboraren amb la creació de la moral amb la seva manera de representar i cobrir aquesta mena de delictes i en el seu estudi exemplifica aquesta tesi analitzant la cobertura del cas d'Alcàsser.

La manca de resistència fins a les seves últimes conseqüències obre la porta a l'altra forma de "passivitat transgredida" que ens presenta Natalia Fernández (2003), la suposada seducció o provocació. L'autora estableix uns principis de seducció o provocació que es repeteixen en els discursos públics, aquests fan referència a la provocació per l'actitud física de la dona i la provocació com a conseqüència de l'aspecte físic de la dona. La primera ens remet a localització on es troba l'agredida en el moment de l'atac, és a dir, el tòpic de què les dones no podem anar

soles per depèn de quins llocs considerats de domini masculí. La segona fa referència al concepte de què l'agressió és conseqüència de l'aspecte físic de la dona en el moment de l'agressió.

En el cas de les dues expressions de “passivitat transgredida” que planteja Fernández hi ha un element comú i aquest és la creença que l'agressió sexual pot ser evitada per la dona que la rep, com també sosté Marian Meyers (1997). Concretament Meyers al seu estudi revoca l'argument que avala que utilitzar aquesta mena d'informació sobre l'estat de la dona agredida o el seu aspecte han d'aparèixer a les notícies perquè “simplement estan presentant els fets” (1997, p. 20) i que no incloure'ls seria un acte d'autocensura. Per Meyers aquest argument revesteix de falsa “neutralitat” un tipus d'informació que, depenent de com es presenti, evoca a creure en la responsabilitat de la víctima més que en la del mateix agressor.

A les *Recomanacions per informar sobre les agressions sexuals* (2018) es recullen recomanacions que van específicament enfocades a no responsabilitzar la víctima de la seva agressió. Entre aquestes recomanacions trobem, per exemple, “evitar focalitzar la informació en dades circumstancials”(p. 4), ja que exposar aspectes com si la persona agredida havia begut o si anava sola pel carrer de nit indueixen a pensar que la culpa és de l'agredida per no prendre les precaucions suficients. Les *Recomanacions per informar sobre les agressions sexuals* (2018) sobre aquest aspecte insisteixen en:

No insistir en aquests aspectes per qüestionar el nostre comportament i per tant responsabilitzar-nos de l'agressió. Usar-los només quan serveixin per demostrar la premeditació i la traïdoria de l'agressor (p. 8).

Així doncs, en el cas que es cregués extremadament necessari exposar la situació en què es troba la persona agredida en el moment del crim la informació pot ser presentada de forma que no responsabilitzi a la primera, sinó que emmarqui la gravetat dels fets del segon. Si bé sembla una recomanació senzilla i fàcil d'aplicar no és tan freqüent com ens podríem imaginar, i això ens porta al que hem estat desgranant durant aquesta part del treball: Els periodistes i, per tant, els mitjans amb les seves peces, reproduïxen els models socials en què se'ls ha educat de forma acrítica, voluntària o involuntàriament, i així perpetuen el sistema patriarcal.

Per finalitzar aquesta secció on s'exposen les teories sobre la representació de la víctima per part del mitjans de comunicació cal fer menció a la revictimització. Segons Celia Ruíz Espejo, advocada especialitzada en violències masclistes, la revictimització es pot definir com:

Aquella que produeixen les institucions a l'hora de tractar la víctima d'un delictes, produint una doble victimització, perquè algú que ja ha estat víctima torna a ser maltractada pel sistema, el que quotidianament els mitjans de comunicació coneixen com "doble víctima"(Ruíz, 2018).

Aproximadament dos de cada tres persones agredides sexualment pateixen, d'una forma o una altra, episodis de revictimització segons l'estudi *Sexual Revictimization. A review of the Empirical Literature* (Aggarwal, Classen i Gronskeya, 2005) . No només viuen una agressió sinó que estan sotmeses al judici i exposició pública, on o se les encasellarà com les eternes víctimes passives o se les posarà en dubte. En els casos on els mitjans obren la porta del debat públic sobre si l'agressió és real o no.

Les víctimes es troben qüestionades per un gran públic que tendeix a jutjar salvatgement i en base a l'educació patriarcal que ha rebut, com comentàvem unes pàgines enrere. Virginie Despentes al seu llibre *Teoria King Kong* (2006) relata en base a la seva experiència personal:

La prova: si de debò haguéssim volgut que no ens violessin, hauríem preferit morir, o se'ns hauria aconseguit matar. [...] Ho tenim en la nostra cultura, des de la Bíblia i la història de Josep a Egipte, la paraula de la dona que acusa l'home de violació és, abans que res, una paraula que es posa en dubte (p.45).

Aquest passatge del llibre de Despentes (2006) ens porta a recuperar l'ideari de la resistència fins a les últimes conseqüències com a única opció "digna" o "creïble" per a les dones, com també ens evocava anteriorment el mite de Maria Goretti.

Quan les dones agredides sexualment són presentades pels mitjans de comunicació com a víctimes, sigui culpant-les i/o qüestionant-les de forma velada o no, a través de la retòrica i les imatges a les espectadores se'ns construeix la figura de persones dèbils necessitades de protecció.

En representar les dones que han patit violència sexual com objectes passius i indefensos que han de ser protegits, per descart, per aquells que si que són presentats com subjectes actius; els homes, acaben mostrant-nos com eternament dependents (Fernández, 2003; Meyers, 1997).

Per tal d'analitzar quina és la incidència de les dones als mitjans de comunicació l'any 1995 es va posar en marxa el Projecte Global de Monitoreig de Mitjans de Comunicació (GMMP, en les seves sigles angleses). Aquest projecte té com a objectiu estudiar com els mitjans de comunicació tracten la dimensió de gènere en les seves peces informatives i com evoluciona aquest tractament. Cada 5 anys es fa un estudi les notícies generades per 114 arreu del món en una data concreta. Amb aquestes dades el GMMP analitza la representació en les notícies de les dones tant en referència a la temàtica, com són descrites, la seva presència a la redacció i altres variants.

El GMMP a l'analitzar la temàtica de les notícies on apareixen dones tracta diverses categories on s'inclou la violència sexual. A escala global l'estudi del GMMP de l'any 2015 estableix que les dones són protagonistes en 28% de les notícies sobre violència i crim, on s'inclou la violència sexual, això fa que sigui la tercera categoria temàtica on més apareixen les dones (coincidint percentualment amb la segona categoria: social i legal).

El tipus de representació que reben les dones als mitjans de comunicació. Segons el GMMP de 2015 les dones són presentades com a víctimes en el 16% de les notícies analitzes (incloent-hi totes les categories temàtiques) i 8% com a supervivents. Com el mateix informe subratlla la representació de les dones als mitjans de comunicació té un fort impacte en la societat per la seva forma simbòlica de dibuixar la realitat social. Passant a ser la seva identitat com a "víctima" l'única ressenyable pels mitjans informatius. Són reduïdes de nou a un objecte passiu que rep l'agressió sense més.

La revictimització i la representació de les dones que pateixen violència sexual va acompanyada d'uns recursos retòrics i visuals que generen un avís i una atmosfera de por per les dones que reben aquestes notícies. La víctima, sense nom ni identitat més enllà de la seva desgracia, és una dona que caminava sola pel carrer o que havia begut o qualsevol altre comportant que ens tregui de la norma de la feminitat tradicional. És justament per transgredir aquesta norma pel que és agredida i qualsevol dia podries ser també tu si també la transgredeixes. Un missatge implícit que

ens apel·la directament. En canvi, la informació no es presenta perquè siguin els homes, com a potencials agressors, els que canvien el seu comportament.

D'aquesta manera, desgranant i analitzant els components que protagonitzen les peces informatives sobre violència sexual, veiem que tant la representació del mateix acte violent, com la de l'agressor i com la de la víctima lliguen una narrativa fonamentada en els mites i estereotips amb què se'ns educa. Aquest relat ben compenetrat al seu torn incideix en el discurs mediàtic, un agent socialitzador, que acaba perpetuant la ideologia dominant en la societat. És un cercle ben compenetrat i normalitzat que sembla difícil de trencar.

3.1. Normativa

Per tal de donar als casos de violència sexual un bon tractament, coneixent a més l'impacte que poden arribar a tenir, s'han establert normatives per tal de regular mínimament les peces informatives d'aquesta temàtica.

En l'àmbit europeu l'any 2010 s'aprova la Directiva sobre mitjans de comunicació. En aquesta es fa una lleugera referència al tractament del gènere al Capítol II d'aquesta. La directiva inclou el tractament de tot allò relacionat amb la violència masclista, i per defecte la seva expressió sexual, a l'apartat que es prohibeix que cap mitjà audiovisual promogui un discurs d'odi en base del sexe, la raça o l'orientació sexual.

En el cas de la legislació espanyola diverses normatives fan referència a la violència masclista i mitjans de comunicació. Per començar la mateixa Llei orgànica 1/2004 de Mesures de Protecció Integral contra les Violències de Gènere dedica tot el Capítol II als mitjans de comunicació.

La Llei orgànica 1/2004 fa especial referència a la representació de les dones en els mitjans de comunicació, concretament en els espais publicitaris. Malgrat això no concreta res específicament a la violència sexual.

A escala autonòmica també trobem lleis com la de Llei 5/2008 del Dret de les Dones a Erradicar la Violència Masclista que també reserva un capítol sencer de la llei als mitjans de comunicació.

En el cas de la llei catalana el Capítol VI estableix el tractament que han de tenir la violència masclista als mitjans de comunicació. La llei catalana va una mica més enllà i estableix uns mínims sobre com han de ser tractades les notícies referents a la violència masclista. La majoria d'aquests preceptes es recullen a les *Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació* (2009) del Consell Audiovisual de Catalunya que tractarem més endavant.

En referència a la legislació vigent sobre mitjans de comunicació o mitjans audiovisuals estatalment hi ha la Llei General 7/2010 de la Comunicació Audiovisual on a l'article 7 es prohibeix la difusió de continguts audiovisuals que promulguin la violència de gènere.

Finalitzant amb les regulacions jurídiques sobre el tractament de tot el tipus de violència masclista en els mitjans de comunicació trobem en l'àmbit autonòmic la Llei 22/2005 de la Comunicació Audiovisual a Catalunya prohibeix en els seus articles 9 i 132 la incitació a la violència masclista.

3.2. Estudis

Com ja hem comentat amb anterioritat el discurs que reproduïen els mitjans de comunicació sobre la violència masclista té un gran impacte pel que fa a la imatge que tenim de la violència sexual. Per intentar comprendre els mecanismes que duen als mitjans de comunicació de masses a repetir estereotips i consolidar les bases del masclisme s'ha estudiat el context on es generen les notícies.

En aquest treball destaquem especialment el cas de l'informe del GMMP de l'any 2015, que ja hem mencionat amb anterioritat, que apunta que la poca presència de les dones a les redaccions condiona no només el tractament de les notícies sinó allò que és considerat notícia de bon començament.

Les redaccions a nivell mundial estan majoritàriament masculinitzades amb una mitjana d'un 35%⁴ de dones a les redaccions segons dades de 2015. Aquest alt percentatge d'homes a les redaccions marca els rols que es desenvolupen en aquestes tan en l'àmbit organitzatiu com

⁴ Dades extretes del "Proyecto de monitoreo global de medios 2015". Recuperat de: http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/Imported/reports_2015/global/gmmp_global_report_es.pdf

individual. Les dinàmiques de les redaccions mantenen unes divisions de gènere que efecte a la pràctica professional.

L'informe del GMMP 2015 es fa eco dels estudis realitzats sobre la representació femenina a les redaccions i conclou que "El nombre comparativament menor de dones treballant a la indústria, i la definició estructural de "notícies", les restriccions organitzatives, la socialització de reporteres i reporters, influències individuals i rutines periodístiques com factors que expliquen el desequilibri en la representació del gènere en el contingut de les notícies.

Com es plasma a les investigacions de l'informe quinquenal del GMMP no només la definició de notícia es veu afectada per la composició de la redacció sinó el tractament de la mateixa: les fonts, l'enfocament i el desenvolupament. La socialització diferenciada d'homes i dones es trasllada a la creació de les notícies i amb aquestes a la creació del discurs que defineix la realitat social.

Aquesta desigualtat de gènere a les redaccions influeix en el tractament de les notícies que fan referència a la violència masclista, on també es troben les peces sobre violència sexual vers les dones. La revictimització de les agredides, l'aportació d'informació personal de l'agredida, el qüestionament de la persona que pateix l'agressió, en definitiva, focalitzar la informació en la persona que pateix l'agressió i no en l'agressor o l'agressió en si són alguns dels trets que neixen arran de la falta de perspectiva de gènere a les redaccions.

3.3. Bones pràctiques

L' Ethical Journalism Network (EJN) estableix que els 5 principis del periodisme són: veritat i precisió, independència, imparcialitat i justícia, humanitat i, finalment, responsabilitat. Aquestes han de ser, suposadament, les màximes de tot periodista i les úniques normes que regulin el seu exercici. Tot i així, EJN dona suport a la creació de marcs legals i socials que promoguin el tractament ètic per parts dels periodistes en relació a temes concrets i/o sensibles, com la violència masclista i sexual.

Per ampliar i completar els requeriments legals respecte a la representació i tractament de la violència masclista en els mitjans i la publicitat, diversos diaris, cadenes de televisió i ràdios inclouen en els seus llibres d'estil pautes per informar sobre el tema.

En el cas català el Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC) l'any 2009 es publiquen les *Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació*. Aquest document està basat en un anterior desenvolupat per part de l'Ajuntament de Barcelona i el Col·legi de Periodistes, conjuntament amb altres agents socials implicats en la prevenció de la violència masclista, l'any 2004.

El CAC adapta el contingut d'aquell primer estudi i el condensa en 12 recomanacions. Algunes d'aquestes recomanacions passen a ser d'obligat compliment amb l'aprovació de la Llei 5/2008 i la Llei integral 1/2004. Aquestes regulacions fan referència a la banalització o l'explotació d'elements morbosos en el cobriment de la violència masclista.

Pel que fa a RTVE la forma de tractar la violència masclista es troba recollida en el seu llibre d'estil, concretament a l'*Apartat 5: Qüestions sensibles*. En aquest apartat dona unes directrius sobre com tractar els casos de violència vers les dones i recalca especialment els casos de violència domèstica.

Tant en els casos de les Recomanacions del CAC com en el cas del Llibre d'estil de RTVE malgrat fer referència a la violència masclista, la qual com hem vist anteriorment engloba la violència sexual, se centre de forma gairebé exclusiva en la violència en el si de la parella. Les poques referències que fan a la forma de cobrir casos de violència sexual són en referència als casos d'explotació sexual. Un clar exemple és el cas de les recomanacions del CAC que en els punts 4 i 8 fa referència a l'explotació sexual però en cap moment a la resta del document s'explicita res de violació, abús o assetjament.

Per altra banda no només els mitjans de comunicació treballen en la creació de noves dinàmiques informatives en referència a casos de violència masclista, i més concretament de la violència sexual. Un exemple són les *Recomanacions per informar sobre les agressions sexuals* (2018) realitzades per les associacions Almena, cooperativa feminista, Assistència a Dones Agredides Sexual (AADAS),

el Màster en Comunicació i Gènere de la Universitat Autònoma de Barcelona i l'Ajuntament de Barcelona, també mencionades en apartats anteriors.

Les *Recomanacions per informar sobre les agressions sexuals* són el resultat d'un treball conjunt entre els diversos col·lectius i expertes mencionades abans amb víctimes d'agressions sexuals i professionals del periodisme. Així doncs aquest document apropa l'experiència de les supervivents d'aquest tipus de violència als professionals de la comunicació. Malgrat la qualitat i la profunditat de l'estudi realitzat per crear aquestes recomanacions, a diferència de les normatives que hem comentat amb anterioritat que podien tenir un caire més o menys obligatori, l'aplicació d'aquestes recau exclusivament en la voluntat de qui genera la notícia. Si més no la pròpia existència d'aquest projecte ens mostra la voluntat que expressen institucions i associacions per incidir en un canvi de paradigma pel què a cobertura de violència sexual es refereix.

3. 4. Afectació de la violència sexual

Després d'aquestes pàgines en les quals hem pogut fer un petit recorregut per les teories que analitzen els motius i les conseqüències de la narració que fan els mitjans sobre la violència sexual a continuació volem fer una pinzellada sobre quina és la incidència d'aquestes violències. Volem aproximar-nos a les dades que ens mostren quina és la situació d'aquesta mena de violències en l'actualitat per remarcar perquè creiem que per fer una bona cobertura cal ser conscients de la seva gran afectació. No es tracten de violències esporàdiques sinó d'una constant que afecta nombres molt elevats de la població. D'ara endavant podrem observar que moltes de les dades són estimacions això és dona perquè tot i que hi ha denúncies de violència sexual és un tipus de crim que molts cops no és denunciat sigui per por, pressió o normalització de la conducta.

Segons dades de l'OMS de l'any 2013⁵ al món un 35% de les dones han estat víctimes de violència sexual, aquestes dades varien en funció de la regió del món que estudiem.

⁵ Dades extretes de: *Estimacions mundials y regionales de la violencia contra la mujer: prevalencia y efectos de la violencia conyugal y de la violencia sexual no conyugal en la salud.* Recuperat de: http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/85243/WHO_RHR_HRP_13.06_spa.pdf?sequence=1

En el cas de l'Estat espanyol el Ministeri d'Interior, a la seva web, estima que l'any 2017 un total de 8018 persones van patir violència sexual. El Ministeri extreu aquestes dades de les Forces i Cossos de Seguretat però no s'inclouen dades de l'Ertzaina ni els Mossos d'Esquadra. A més, aquest és el nombre de delictes de violència sexual dels que les forces de seguretat en tenen coneixement.

Al seu informe *Ya es hora de que me creas. Un sistema que cuestiona y desprotege a las víctimas* (2018) d'Amnistia Internacional denuncia la manca de dades que proporciona l'Estat i l'escàs estudi i seguiment que es fa d'aquestes dades. En el mateix estudi d'Amnistia Internacional se cita la memòria anual de la Fiscalia on es reconeix la manca de qualitat d'informació sobre els delictes que atempten contra la llibertat sexual⁶.

La falta de dades per part de les administracions públiques va ser un dels factors més criticats a les Observacions Finals del Comitè-CEDAW fet l'any 2015⁷. En aquest informe la CEDAW estudia la normativa jurídica espanyola sobre la violència masculista i inspecciona l'acció de les administracions i les polítiques públiques que s'apliquen sobre la matèria.

En les seves observacions la CEDAW destaca la manca de dades, que són fonamentals per poder aplicar polítiques públiques eficients. També fica el focus en les poques polítiques públiques que l'Estat duu a terme sobre la violència sexual. Un exemple és que la primera campanya que s'ha fet sobre la violència sexual en totes les seves manifestacions ha començat aquest mateix desembre de 2018, fins ara les úniques campanyes relacionades amb la violència sexual es limitaven a la prostitució. La campanya que el Govern espanyol va anunciar el 4 de desembre de 2018 sobre violència sexual sota el lema "*Contra la violència sexual #SomosUna*" on és promou la idea del consentiment sexual com a fonament de qualsevol trobada sexual a través de l'eslògan "només si és si"⁸.

⁶ Es pot consultar la Memòria 2018 de la Fiscalia General del Estat. Cap IV Area Penal a: https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/download/MEMFIS18.PDF?idFile=9e5ea88-f1f6-4d21-9c24-d2ffd93eabc3

⁷ Es poden consultar les *Observaciones finales sobre los informes periódicos séptimo y octavo combinados de España (2015)* a: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2fC%2fESP%2fCO%2f7-8&Lang=en

⁸ Es pot consultar la campanya a la pàgina web del Ministeri de Presidència, Relaciones con las Cortes e Igualdad (2018) *Somos una contra la violència sexual*. Recuperat de: <http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/sensibilizacionConcienciacion/campañas/violenciaGobierno/somosUna/home.htm>

A més la CEDAW l'any 2015 va criticar durament la legislació espanyola demanant que la Llei integral 1/2004 s'ampliés per incloure les violències que tenen lloc fora del si de la parella. En l'àmbit legislatiu Amnistia Internacional també demanda que l'Estat segueixi el Conveni d'Estambul, conveni que va ratificar, i on la definició del delictes de violació és molt més acurada i amplia que l'actual.

Així doncs és extremadament difícil fer-se una idea de l'afectació de la violència sexual a l'Estat espanyol ara com ara a través de les estadístiques proporcionades pel govern, la policia i la fiscalia. Tot i així, altres institucions públiques també han recollit les seves pròpies dades al respecte.

El novembre de 2018 l'Hospital Clínic presenta el seu recull de dades sobre les agressions sexuals que han atès durant l'any. Les dades mostrava que l'hospital atén de mitjana a més d'una agressió per dia. Entre les moltes dades que presentava es mostrava que només el 60% de les dones agredides acaben presentat una denúncia a la policia, fet que reforça l'afirmació sobre la dificultat d'estimar l'afectació real de la violència sexual a la població.

Totes aquestes dades i les ja esmentades anteriorment ens contextualitzen en el que es tracta d'una expressió de violència sistèmica i recurrent. Fins i tot tenint en compte l'alt grau de silenci a l'hora de denunciar, la realitat de ser una violència quotidiana s'acaba imposant. Davant d'una expressió de violència constant i sistemàtica que focalitza, en la seva gran majoria, a més de la meitat de la població cal remarcar la necessitat, gairebé imperiosa, d'una cobertura informativa justa, rigorosa i allunyada de tots aquells aspectes que la fan còmplice de perpetuar el sistema que sustenta aquesta violència.

4. Metodologia

Un cop finalitzada la recerca teòrica procedim a la investigació de camp. Per fer-la recorrem al format d'entrevistes temàtiques escollint quatre periodistes, les quals han treballat la perspectiva de gènere des de diverses plataformes al llarg de la seva carrera. Escollim les entrevistes justament perquè ens permeten després fer una anàlisi comparatiu entre allò que hem recollit al marc teòric i l'experiència d'aquestes professionals.

En altres paraules, volem veure si els aspectes de la cobertura de la violència sexual que s'han analitzat des de l'acadèmia concorda amb l'experiència d'aquelles que treballen dia a dia en aquest camp i, en cas que així sigui, veure quins reptes de futur ens depara la cobertura de la violència sexual en vers les dones.

A continuació establirem quins són els eixos sobre els quals s'han desenvolupat les entrevistes i els perfils de les entrevistes. Primer abordarem com i perquè hem creat aquest format d'entrevistes.

Per començar cal deixar clar que en aquest treball no hem fet servir un guió tancat d'entrevistes, perquè justament el que busquem és fer una anàlisi comparativa entre el que ens proporciona la recerca feta pel marc teòric amb l'experiència professional. Si mantinguéssim un model tancat d'entrevistes limitariem el propi sentit del format d'aquesta recerca: les experiències diverses de les nostres entrevistades i la individualitat que ens aporta cada una d'elles.

Això però no significa que les entrevistes no segueixin estructures molt similars. Aquesta estructura de les entrevistes l'hem realitzat a través del buidatge conceptual del marc teòric que precedeix aquest apartat. Per tant, són el resultat de la recerca feta fins al moment. D'aquí hem extret els temes principals que han ocupat la nostra recerca fins ara i d'acord amb aquests hem establert els eixos que conformen les entrevistes, els quals hem dividit en tres blocs temàtics que exposem a continuació:

1. **Primer bloc:** capacitat dels mitjans per construir la narrativa de la realitat, el cas de la violència masclista
 - Construccions de la percepció de neutralitat
 - Agents modeladors del discurs mediàtic.
 - Les fonts que tenen accés al discurs mediàtic i el missatge que transmeten.
 - Incidència del relat dels mitjans sobre la percepció de la realitat.
 - Els filtres per ser noticiables que passen els casos de les violències masclistes

2. **Segon bloc:** Incidència de la narrativa dels mitjans de comunicació de masses en la imatge de la violència sexual
 - Efecte que té la concreció de les definicions de violència sexual sobre la cobertura, per exemple la concepció d'aquestes com armes de guerra en conflictes bèl·lics
 - Dinàmiques que es mantenen als mitjans per cobrir la violència sexual i com repercuteixen en el resultat final de la cobertura
 - La construcció de la imatge del violador des de l'alteritat
 - La reproducció de la imatge de la víctima a cavall entre la passivitat i el dubte
 - La revictimització des dels espais dels mitjans de comunicació
 - Incidència del llenguatge i el context cultural en l'articulació de la narrativa actual de la violència sexual

3. **Tercer bloc:** Perspectives presents i futures de canvi en la cobertura de la violència sexual
 - Com ha afectat el context actual, amb el creixement del moviment feminista i casos mediàtics com el de La Manada, a la cobertura de la violència sexual?
 - Impacte de les regulacions i recomanacions que han desenvolupat col·lectius i institucions
 - Alternatives actuals o futures per a la cobertura la violència sexual
 - Principals canvis que entrarien en joc per transformar el seguiment informatiu d'aquests successos

Per finalitzar procedirem a dibuixar els perfils de les periodistes que entrevistem. D'aquesta manera podem mostrar perquè les hem escollit a elles concretament. Com comentàvem a l'inici d'aquest apartat les periodistes seleccionades per les entrevistes exerceixen totes la seva professió d'una manera o altra en contacte amb la perspectiva de gènere. Aquest tret ens ha semblat fonamental perquè així podem accedir a una perspectiva més profunda i contextualitzada.

Un com aclarit això prosseguim amb uns breus perfils de les entrevistades:

- **Carme Buades.** Actualment és periodista d'IB3, concretament a Zoom IB3TV, programa especialitzat en reportatges d'interès social que s'emet setmanalment. Buades

també prossegueix la seva formació professional cursant actualment el màster interuniversitari d'Estudis de Dones, Gènere i Ciutadania.

- **Isabel Muntané.** És periodista i professora del màster i el postgrau de Comunicació i Gènere que ofereix la Universitat Autònoma de Barcelona. Forma part d'Almena Cooperativa Feminista, unes de les entitats que han creat les *Recomanacions per informar sobre les agressions sexuals*, en l'elaboració de les quals Muntané va participar.
- **Laura Aznar.** És sociòloga i periodista de Crític mitjà en què va coordinar el dossier d'aquest mitjà sobre Feminismes de l'any 2018. A més, regularment els seus reportatges tracten les violències masclistes, també les sexuals, i el seu mitjà ha treballat els últims anys per oferir informació amb perspectiva de gènere.
- **Cristina Pulido.** És periodista i professora de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Autònoma on hi investiga sobre els usos socials dels *new media*, riscos d'internet i gènere i mitjans. És membre del *Diario Feminista* i va formar part de la Mesa per a la Diversitat en l'Audiovisual del CAC (2006-2019).

Com ja venim comentant totes quatre estan relacionades amb la introducció de la perspectiva de gènere en el periodisme. Tot i així cada una d'elles ha desenvolupat la seva carrera en àmbits diferents. Pulido i Muntané tenen una relació més estreta amb la investigació i la docència mentre que les carreres d'Aznar i Buades han estat constantment marcades per la feina als mitjans. És per les divergències i les similituds de les seves carreres que hem volgut comptar amb els seus testimonis en aquesta recerca.

5. Conclusions

Les conclusions d'aquesta recerca consistiran en una anàlisi comparativa de la recerca acadèmica recollida en els apartats del marc teòric i les entrevistes que conformen la investigació de camp. Així doncs aquestes conclusions aniran transitant entre els principals temes que hem tractat al llarg d'aquesta recerca seguint la mateixa estructura que hem fet servir duran tot el treball.

El concepte de neutralitat i els mitjans com agents socialitzadors

El poder dels mitjans de comunicació com agent socialitzador capaç de crear i estructurar imatges de la realitat que ens envolta és innegables, malgrat que en caure en la quotidianitat aquest impacte se'ns normalitzi. A l'inici durant la recerca teòrica exposàvem la capacitat per crear imatges de la realitat que ens envolta que tenen els mitjans i Cristina Pulido a l'entrevista defineix els mitjans com uns agents de socialització fonamentals:

Els mitjans de comunicació són una font de socialització importantíssima en la societat i tenen un impacte.[...] Ja sabem que la família, l'escola, el grup d'amics i d'amigues són importants, però els mitjans formen part de les fonts de socialització bàsiques en quant nosaltres construïm la nostra idea del món, la nostra identitat, els nostres valors i els nostres gustos.(Annex 4)

Justament per això cal exaltar el paper fonamental que juguen els mitjans a la nostra societat. Alhora però hem de defugir del marc mental que ens encotilla en la creença de la narració neutral de la realitat que fan els mitjans de comunicació de masses.

Les quatre entrevistes coincideixen a apuntar la *neutralitat* com inexistent.. La inexistència de la *neutralitat* però no és quelcom dolent o reprobable sinó una condició inevitable i justificable perquè al cap i a la fi qui crea el discurs mediàtic són periodistes i, per tant, subjectes.

La subjectivitat en les peces informatives ha estat, i és, un concepte fonamental en aquest treball, en contraposició amb el concepte de neutralitat prèviament comentat. Concretament al tractar-se d'un dels tipus de violències masclistes, com són les violències sexuals, el concepte de neutralitat arriba a semblar una paròdia instrumentalitzada del seu propi significat. Com s'és neutre informant sobre un sistema d'opressió que afecta la meitat de la societat? Isabel Muntané apunta durant l'entrevista: “és impossible que en el cas de violències masclistes hi hagi neutralitat perquè totes les professionals han estat educades des d'un punt de vista androcèntric i patriarcal, on l'home és el referent en una societat masclista, per tant és el que es transmet”(Annex 2).

Així doncs ens trobem amb el que ja començava a despuntar quan fèiem la recerca teòrica i se'ns confirma amb les entrevistes; la cobertura que fan els mitjans de comunicació de masses sobre la violència sexual i l'efecte d'aquesta cobertura és un cercle viciós que es retro-alimenta.

Al que ens referim és a què les persones som socialitzades en un context patriarcal, i entre els agents de socialització es troben els mitjans de comunicació. Posteriorment, les mateixes persones que hem estat socialitzades en el sistema patriarcal i tenim interioritzada tota aquesta ideologia reproduïm el mateix que se'ns ha ensenyat quan, com a periodistes, narrem la realitat des de la nostra subjectivitat, des de les nostres experiències, des de la nostra socialització.

A Simone de Beauvoir se li atribueixen les paraules: “L’opressor no seria tant fort si no tingués còmplices entre els mateixos oprimits”. I és això mateix el que ens hem trobat en aquesta recerca, voluntària o involuntàriament, esdevenim còmplices de mantenir el sistema patriarcal al reproduir els mites i estereotips sobre les violències vers les dones que conformen la cultura del patriarcat.

Si bé és veritat que som moltes les que caiem en la reproducció d'aspectes del sistema patriarcal en què vivim, en tant que periodistes, aquesta repercussió és molt més gran pel funcionament dels mitjans com a narradors de la realitat que ens envolta. Carme Buades defensava a l'entrevista que quan els mitjans es limiten a reproduir la informació donada per fonts d'autoritat sense posar-la en el seu context més ampli ens trobem avocades a seguir reproduint el missatge hegemònic construït pel patriarcat.

Si al final el que fas és transmetre un relat hegemònic el que generés és perpetuar un sistema que culpabilitza a les víctimes pel fet de ser-ho, fa una doble victimització en els casos en què hi ha denúncia i crea una espècie de legitimació de la cultura de la violació.

(Annex 1)

És per això que just unes línies enrere reivindicuem exaltar el paper dels mitjans i que la quotidianitat amb el que els tractem no ens faci perdre de vista la capacitat modeladora del relat hegemònic que tenen. I en aquest sentit Cristina Pulido ressalta la importància d'entendre que la neutralitat no existeix, malgrat que sigui un exercici sa intentar ser el més objectiu possible, i que per això cal ressaltar la importància de les decisions editorials que es prenen als mitjans:

En temes de violències masclistes no es pot ser neutral, és impossible perquè depèn de com facis tu el tractament o contribueixes a assetjar, a reproduir la revictimització, o estaràs realment contribuint a prevenir. (Annex 4)

A través de les entrevistes, i compartint totes les entrevistades la inexistència de la neutralitat, hem pogut traslladar el seguit de mites i les seves conseqüències sobre la vida de les dones que ens relataven les acadèmiques a l'experiència de les periodistes entrevistades.

Ús del llenguatge

Una de les principals eines que ajuda a la perpetuació d'estereotips en la cobertura de les violències masclistes, i en concret de la violència sexual, és l'ús que fem del llenguatge verbal i no verbal. El llenguatge és l'eina fonamental de la qual ens servim per transmetre qualsevol informació, però aquest no és, ni de bon tros, exempt de la influència del context social en què s'emmarca.

L'ús del llenguatge és fonamental, ja que el llenguatge no és neutre. Aleshores, l'ús de determinat llenguatge legitima determinats discursos i reproduceix relats que tendeixen normalment a revictimitzar, culpabilitzar...etc. [...] I les imatges per suposat.(Carme Buades, Annex 1)

No pas casualitat doncs que quan al marc teòric posàvem com a exemple les *Recomanacions per informar sobre les agressions sexuals* (2018), en l'elaboració de les quals va participar la nostra entrevistada Isabel Muntané (Annex 2), es faci referència explícita a com i quins adjectius són utilitzats per elaborar aquesta mena d'informacions. A més, també s'explicita quina mena d'imatges són les més adients per aquestes peces, ja que les imatges també tenen un gran poder simbòlic quan consumim qualsevol notícia.

Definició dels mitjans de la violència sexual

La mateixa definició o compressió d'una agressió sexual com a violència pot quedar emmascarada per com narrem els fets a les peces informatives. A l'inici de la recerca teòrica ens fèiem ressò del que Fernández (2003) definia com els requisits perquè una agressió fos considerada violència com

a tal. A més, com ja exposàvem al principi de l'apartat 3 ni tan sols entre organismes nacionals i supranacionals hi ha consens en delimitar quines accions són considerades sexuals. Sense consens jurídic sobre qui recau definir que és i que no és violència sexual? Carme Buades (Annex 1) explica a la seva entrevista que les definicions les estableixen en aquest cas els propis mitjans i que aquesta definició varia d'un mitjà a un altre, fins i tot dins de la mateixa redacció.

Per tant la mateixa concepció de què és i que no és violència sexual recau en la subjectivitat de cada mitjà i cada periodista. Això ens retorna al que ja mencionàvem anteriorment en la recerca teòrica: la manca de consens per definir la violència sexual.

En aquest cas Cristina Pulido (Annex 4) defensa que la violència sexuals s'han de tractar com un tema social i polític i que, per tant, han d'haver-hi directrius clares des de les direccions de com tractar-les. Pulido afirma: “és molt important deixar clar que sí que és una decisió editorial”.

A través del llenguatge i gràcies a la subjectivitat del que es defineix com a violència sexual el procés de reproducció dels estereotips de la cultura patriarcal es consolida a la narració dels mitjans. Carme Buades sentència que això ens duu a repetir el relat hegemònic i en fa caure en la invisibilització d'algunes expressions de violència sexual:

El que és notícia és el que és violència segons els relats hegemònics de la nostra societat. Això fa que moltes coses, tot i formar part de la violència sexual més habitual cap a les dones, passen desapercibudes. (Annex 1)

Agressor

Laura Aznar (Annex 3) explica que l'estereotipització de l'agressor i de la víctima ens indueixen a pensar que hi ha un “tipus de víctima”, la qual podries ser tu si fas tot allò del que es fan ressò els mitjans quan tracten casos de violència sexual, i un “tipus d'agressor”, el qual mai podries ser tu perquè la imatge que se'n crea un monstre deshumanitzat.

Ficant primer el focus en aquest segon cas Buades (Annex 1) posa en relleu que els mitjans “no són capaços [...] de transmetre la idea que qualsevol home pot ser un potencial agressor”. Si bé aquesta afirmació pot semblar agosarada se sustenta amb el que Isabel Muntané ens explica

sobre la socialització dels homes i les implicacions que té que els mitjans relatin la figura de l'agressor des de l'alteritat.

Situa [en referència a la imatge de l'agressor com un home determinat] que el problema no és dels homes sinó d' "aquell" determinat home. No és cert. Fins que els homes no assumeixin que tot el seu procés de socialització comporta l'exercici de la violència contra les dones, l'exerceixin o no, però ho comporta, serà difícil canviar la societat. Si els homes no es responsabilitzen del seu paper dins d'aquest cercle viciós, serà molt complicat de trencar.(Annex 2)

Tot i això és necessari per entendre la dificultat que suposa trencar amb aquest imaginari col·lectiu de l'agressor com el monstre. No només perquè se'ns ha repetit fins a la sacietat per un munt de vies sinó perquè, com explica Laura Aznar (Annex 3), és molt complicat conceptualitzar que tu, el teu company, el teu germà o qualsevol dels homes que t'envolten pots ser un agressor.

Es fa encara més complicat per una construcció que ens introduïda Natalia Fernández (2003) en la recerca teòrica: la creació de la imatge de l'agressor des de l'alteritat. Aquesta construcció de l' "ells", els monstres anormals que comenten aquestes agressions, i el "nosaltres", aquelles que mai exerciríem aquests tipus de violències, és compartida per les periodistes entrevistades. I és justament per tenir aquesta imatge errònia de l'agressor com a monstre en el discurs mediàtic que no es contextualitza el fet que l'agressor no ho és per estar fora de la norma o sigui d'una raça o una condició social concretes sinó, com repeteix Aznar (Annex 3), ho és perquè es troba emparat pel sistema patriarcal que normalitza la violència cap a les dones.

Recapitulant concloem amb el creuament del marc teòric i les entrevistes que l'estereotipització de la figura de l'agressor ens condueix a faltar a la realitat que ens aporten les dades⁹, refusar assenyalar als homes (com a col·lectiu socialitzat en l'exercici de la violència cap a les dones) com possibles agressors i, a més, serveix per discriminar a col·lectius d'homes per la seva raça, situació

⁹ Dades extretes de la *Macroencuesta de violencia contra la mujer de 2015* del Centro de Investigaciones Sociológicas Recuperat de: http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/colecciones/pdf/Libro_22_Macroencuesta2015.pdf

socioeconòmica o qualsevol altra condició en senyar-los com els únics monstres capaços de cometre aquests crims. En definitiva, s'està faltant a la veritat.

Supervivent

En el cas de la persona agredida la estereotipització també juga un paper molt important, gairebé major. Reproduir constantment la imatge d'un tipus de víctimes en avoca a dos situacions. La primera és una missatge moralitzador segons el qual si tu no segueixes les passes d'aquesta dona no et passarà el mateix, i amb això ens referim, per exemple, a anar sola pel carrer o haver begut, com ja hem comentat en apartats anteriors i ha sortir durant les entrevistes.

La segona és el distanciament amb les persones supervivents d'aquest tipus de violència. La Laura Aznar ho exemplificava amb el cas de diputada del Parlament de Catalunya Jenn Díaz. Al tenir en ment una imatge de víctima d'aquest tipus de violències amb un estereotip concret sobre la seva posició social, formació o origen quan Jenn Díaz va explicar la seva experiència com a supervivent el que en principi aquestes declaracions van sorprendre perquè la Díaz no entrava en la imatge de víctima que havia creat el discurs mediàtic com diu Aznar:

Tal com està estructurat el relat mediàtic sobre les víctimes de violències masclistes porta a entendre que les que les víctimes tenen unes característiques determinades. [...]En el fons tot això no és veritat. La lectura que feies de les paraules de la Jenn i de tantes altres entrevistes en és que les violències masclistes estan a l'ordre del dia i que som totes potencials víctimes igual que els homes són potencials agressors debut aquesta classe de sistema que els empara i ens desprotegeix.(Annex 3)

Curiosament aquest mateix distanciament entre “elles”, que són víctimes (amb tota la llosa que comporta aquest terme), i “nosaltres”, també va succeir amb les professionals que estaven creant les *Recomanacions per informar sobre les agressions sexuals* (2018). Muntané comparteix a l'entrevista com amb les companyes amb les que desenvolupaven les Recomanacions també van caure en aquest estereotip però que a través d'anàlisi i formació el van revertir:

Al treball de les *Recomanacions per informar sobre les agressions sexuals* el primer any parlem d”elles” i de “nosaltres”, “elles” les que havien patit agressions sexuals i “nosaltres” que

no. Clar, això no és molt feminista i a més nosaltres, com a dones, totes hem patit en algun moment de la nostra vida violència sexual, sigui en un nivell o un altre. Per tant, nosaltres ens vam incloure en l'estudi, ja que no ens podíem situar en un lloc diferent de les altres [...]. Nosaltres no som un ens aïllat respecte a la “pobreta dona que ha patit una gressió sexual” sinó que nosaltres des del coneixement situat ens afecten també totes aquestes violències (Annex 2)

Al marc teòric parlàvem de la diferenciació entre el “ells” i el “nosaltres” respecte els agressors però en canvi no aprofundíem en la conceptualització de la víctima des de l'alteritat com van fer Muntané (Annex 2) i les seves companyes al redactar les Recomanacions. Aquesta experiència que comparteix Isabel Muntané ens ajuda a ampliar les mires de com l'etiqueta de víctima ens arriba a allunyar, i fins i tot deshumanitzar, les persones supervivents d'aquesta mena de violències.

La creació d'estereotips i mites respecte a la violència sexual es troba retro-alimentada per dos factors. El primer, com apunta Carme Buades (Annex 1) durant l'entrevista, són les rutines de la secció de successos, on normalment és recullen aquestes informacions, les quals indueixen a la deshumanització dels fets ja que regularment es truca als cossos de seguretat per saber si hi ha cassos nous. Això indueix a acabar tractant un robatori i una violació en un mateix pla, perdent així la perspectiva sistèmica de la segona.

El segon factor que facilita caure en aquestes dinàmiques són els propis cossos de seguretat de l'estat. Laura Aznar (Annex 3) explica que la manca de formació en perspectiva de gènere fa del tractament policial i judicial a la persona agredida un procés de qüestionament constant que queda recollit a la denúncia i que després els periodistes reproduïxen acríticament. Així doncs la manca de perspectiva de gènere dels cossos policials i judicials i la manca perspectiva de gènere dels periodistes generen una reproducció dels estereotips en que se'ns ha educat culturalment. D'aquesta manera s'avoquen a reproduir el procés de revictimització, el dubte, el qüestionament, els quals els mitjans no reproduïxen en les cobertures d'altres delictes com avançàvem en la recerca acadèmica.

De nou ens topem amb una xacra que els mitjans reproduïen perquè és troben en el cercle viciós de la cultura patriarcal.

Però aquest cercle viciós de la reproducció del sistema patriarcal en el que els mitjans de comunicació de masses es troben immersos com agents socialitzadors no és inamovible. Les nostres entrevistes coincideixen no només en que aquesta dinàmica es pot trencar sinó també en que ja s'està trencant.

Totes elles coincideixen també en que el motiu és l'auge del moviment feminista que estem vivint els darrers anys, el qual ve precedit per anys de feina de milers de persones des de diferents fronts de la societat. En el que ja no coincideixen totes és en valorar si hem viscut ja, estem vivint o viurem pròximament el moment d'inflexió definitiu que faci que els canvis que actualment estem vivint en els mitjans de comunicació siguin irreversibles.

Concretament Laura Aznar (Annex 3) és la que es mostra més reticent a considerar que els canvis actuals estiguin ja consolidats. Per Aznar que tots aquest canvis es quedïn només en un "fruit d'un moment determinat i que després, quan no sigui tant la novetat, deixi de ser tan transcendental pels mitjans de comunicació" és una font de preocupació.

Reptes de futur

Quedarà això simplement en una explosió momentània per l'arribada del discurs feminista al *mainstream*? En aquest moment és impossible predir el que ens depararà el futur però sí que podem parlar d'accions que poden contribuir a fer que la transformació que s'ha iniciat en alguns mitjans es perpetui en el temps.

A través de les entrevistes realitzades per aquest treball hem trobat un consens molt clar sobre com encarar el futur. Totes aquelles accions que poden ajudar a consolidar un nou model de cobriment informatiu de la violència sexual, que tot just s'obre pas en els mitjans de comunicació de masses, passen per la formació amb perspectiva de gènere.

Una formació amb perspectiva de gènere a les professionals de la comunicació les dotaria d'eines per accedir a altres fons i poder construir un relat més plural com exposa Isabel Munatné (Annex

2). Un fet tan simple com obrir les fonts a noves veus que no formin part exclusivament de l'engranatge judicial, que com comentàvem fa unes línies també es veu fortament afectat per la cultura patriarcal, ens ajudaria a poder posar aquestes agressions en el seu context sistèmic segons Carme Buades (Annex 1).

També és important recuperar l'experiència de Crític, ja que és un mitjà que ja ha iniciat el seu procés formatiu en perspectiva de gènere. Si bé Laura Aznar (Annex 3) reconeix que el fet de no cobrir l'actualitat els dona un cert privilegi a l'hora de treballar les seves peces, amb la formació i assessorament rebut d'entitats com Dones Juristes, Tamaia, AADAS o Irídia han començat a explorar nous enfocaments. Un exemple molt clar són les investigacions de la mateixa periodista sobre els processos de recuperació de les dones agredides. Procés que com bé apunta Isabel Muntané (Annex 2) són també part de la realitat d'aquestes agressions i sovint són invisibilitzats, reduït així a la persona agredida a l'eterna etiqueta de víctima com si la seva vida s'hagués d'aturar allà.

En el cas de la investigació d'Aznar la periodista destaca que la finalitat de la recerca era reconèixer la feina de recuperació inherent a una agressió d'aquesta mena:

En comptes de buscar la part negativa, no buscar la positiva perquè seria molt il·lús parlar d'una part positiva, però sí que és veritat que hi ha hagut moltes dones capaces de subvertir aquesta realitat. És molt admirable i està molt bé que fem el focus en això (Annex 3).

Si bé això pot ser una anècdota ens serveix per il·lustrar com la formació en perspectiva de gènere ens pot conduir a mostrar un espectre més ampli de la realitat que si no mantenim les rutines que ens encotillen en el passat. Per Isabel Muntané (Annex 2) els mitjans justament s'han de constituir en la diversitat de les veus i és aquesta diversitat la que ens condueix a noves realitats que fins al moment s'han quedat al marge del discurs mediàtic com és la vida després d'una agressió.

Peces com aquestes no només trenquen l'herència de la cobertura de la violència sexuals on l'agredida és reduïda a l'etiqueta víctima i implícitament se li nega vida més enllà de la seva

desgracia, sinó que a més informen els lectors d'unes eines amb què compta la societat. Per tant és una forma extremadament útil i constructiva d'informar que ajuda a les supervivents.

Tot això pot ser possible amb una aposta clara per la formació amb perspectiva de gènere per part de la direcció dels mitjans de comunicació i també des de les institucions educatives, perquè no hi ha forma més segura de consolidar canvis futurs que a través de l'educació de les noves fornades de periodistes que podran perdre el relleu als actuals amb les eines per no cometre els mateixos errors.

Aquesta aposta per la formació amb perspectiva de gènere juntament amb el context d'hegemonització del discurs feminista poden ser la clau que ens condueixi a la consolidació de noves formes de cobrir la violència sexual. En paraules de Laura Aznar:

És molt fàcil guanyar el relat perquè les dades i les xifres estan de la nostra part [...] tenim un sistema que no ens empara i els mitjans de comunicació per un acte de responsabilitat haurien d'intentar estar al costat de les persones que intentem sobreviure a aquesta xacra (Annex 3).

I aquesta segurament serà la decisió cabdal per revertir la situació actual respecte la cobertura de la violència sexual; com entendran els mitjans de comunicació la seva responsabilitat social i fiscalitzadora de les injustícies de la societat? Serà l'opressió de la meitat de la població mundial el pròxim objectiu de denúncia? En un moment en què el moviment feminista avança multitudinàriament els mitjans de comunicació, i per tant les persones que els conformen, se sentiran interpel·lats o com deia Isabel Muntané s'ho miraran des de "la talaia del periodista i diran "això no va amb mi""(Annex 2)?

Si bé aquest treball ens ha servit per aproximar-nos a les dinàmiques que mantenen els mitjans en cobrir la violència sexual, que els fan esdevenir còmplices del sistema patriarcal, i obrir la finestra a accions que ens poden conduir cap a una cobertura informativa que trenqui l'herència passada només l'evolució del moviment feminista i la incidència d'aquest en les estructures dels mitjans resoldran la qüestió que ens ocupa.

6. Annexos

Annex 1: Carmen Buades, periodista de IB3

Com definiries quins són els principals agents que tenen influència o accés als mitjans i, que per tant, influeixen en aquest discurs mediàtic?

Els principals agents que tenen poder a l'hora d'intervenir en el discurs mediàtic sobre les violències sexuals o les violències contra les dones són les fonts policials o el que podríem dir fonts oficials (que no sempre són policials, a vegades són judicials).

A vegades, la idea de contrastar les fonts que tant ens han inculcat a les facultats queda completament negada quan el que tenim davant és un relat policial. Per exemple un atestat policial o un document d'un jutge que automàticament es dona per vàlid i no ens aturem a pensar que també tenen ideologia darrere. A vegades, tenen detalls que no hauríem de difondre a través dels mitjans o que tenen un enfocament també esbiaixat sobre el que és uns agressors, una víctima o el que és violència. També hi ha altres agents que influeixen en com els mitjans veuen i narren les violències en vers les dones

Els mitjans tenen donada una credibilitat amb les fonts policials i les fonts oficials. En canvi la resta de fonts tenen una mirada una mica més crítica. Per exemple, una veu d'una feminista experta en gènere es mira amb més ull analític certs aspectes que no un jutge.

Com deies abans quan es tracta de fonts oficials o d'autoritat contrastar-les queda en un segon pla. Quina mena de missatge creus que dona el fet de centrar-nos només en aquestes veus d'autoritat en el discurs mediàtic?

Jo crec que es dona un missatge poc crític i molt hegemònic. En un cas com aquest, que parlem d'una institució com el patriarcat que té molts segles d'història, si al final el que fas és transmetre un relat hegemònic el que generés és perpetuar un sistema que culpabilitza a les víctimes pel fet de ser-ho, fa una doble victimització en els casos en què hi ha denuncia i crea una espècie de legitimació de la cultura de la violació. Com és el cas de la creació d'una imatge d'un "agressor

perfecte”, no són capaços els mitjans de transmetre la idea que qualsevol home pot ser un potencial agressor.

El que acaben fent amb aquest discurs mediàtic basat en relats policials és, per exemple, assumir que per cert d'una nacionalitat diferent de l'espanyola són potencials agressors amb més mesura que altres. També es reforça la imatge de l' "agressor perfecte": l'home desconegut que t'ataca en un carreró fosc a una pobra dona innocent i desvalguda. Quan en realitat sabem per les dades que això no és així.

Aleshores, si en teoria els mitjans han d'intentar apropar-se de la manera més acurada a la realitat i tenint unes dades que ens ensenyen que aquesta imatge de l'agressor dins de l'alteritat o l'agressor perfecte són una àmplia minoria com que és que els mitjans no s'enfoquen més en el 70% dels agressors que són coneguts per l'agredida? Si se suposa que la idea és ser el més fidel a la realitat possible que ens impedeix mostrar aquesta realitat que ensenyen les dades?

No estic segura que els mitjans que tenim avui dia tinguin com a principal interès apropar-se de veritat a la realitat. Crec que excusant-se amb la idea de contar allò que és "notícia" acabem decidint quins fets són noticiables i quins no i, en una lògica on fins fa poc les violències dins de la parella no era ni tan sols considerada violència, no és un fet noticable que una dona tingui relacions sexuals amb el seu company heterosexual per avorriment; perquè diuen: "és que m'està insistint tant que acabaré fent-ho".

Al final, el que és notícia és el que és violència segons els relats hegemònics de la nostra societat. Això fa que moltes coses, tot i formar part de la violència sexual més habitual cap a les dones, passen desapercibudes per als mitjans.

Justament relacionat amb aquesta qüestió: Qui crea les notícies i com es genera aquest enfocament? I, a més, quins filtres passen els casos de violències masculines - en concret de violència sexual- per ser considerats noticiables?

Per respondre a aquesta pregunta és necessari que pensem que les notícies sobre violències sexuals encara avui apareixen totes a les seccions de successos, com a mínim en premsa. Què significa això? Doncs, que per contar-les se segueix la mateixa lògica que per exemple per als robatoris o els accidents de cotxe que és cada X hores dins d'una redacció trucar a policies, bombers i guàrdia civil i dir: "teniu alguna novetat?". Dins d'aquestes novetats potser hi ha un robatori, una baralla a les portes d'una discoteca o potser hi ha una agressió sexual. Aleshores entrem en una lògica d'entendre l'agressió sexual com agressió més i no com un fet o una mostra d'una violència estructural que pateixen totes les dones.

Per tant, no és qui determina que allò és notícia sinó com determinem què és notícia. Sovint emmarquem els fets en un marc que no els toca.

Això fa que equiparem aquest tipus de violència a altres agressions. Crec que era la Natàlia Fernández Díaz que diu que la gravetat d'una agressió sexual es mesura en els danys o les lesions que li ha generat en aquella dona i no es pensa que aquella agressió és violència per si mateixa. Així doncs, qui decideix que és notícia? Doncs, en aquests casos la policia o els cossos i forces de seguretat de l'estat, que narren la seva versió als periodistes, i els mitjans de comunicació, que decideixen a què li donen i a qui no li donen veu.

Per aquest treball hem fet servir les definicions sobre violències sexuals que recullen diverses legislacions i organisme internacionals i estatals. Al fer-ho hem pogut veure que les definicions sobre violències sexuals varien i no estan acotades a un conjunt de conductes amb consens mundial. Aquesta indefinició també la trobem en els mitjans?

Si canvia d'un mitjà a un altre i, fins i tot, dins d'una mateixa redacció. Jo m'he trobat a la meua experiència professional i fins i tot dins d'una mateixa notícia agressió sexual, abús sexual, assetjament sexual, violència sexual, violència masculista, violència domèstica... tot com si fossin sinònims. Un *cacoo* impressionant. Jo crec que això és fruit d'una banda de la manca de formació específica de gènere que tenen els professionals i, alhora, d'una manca de concreció per part de determinades fonts.

Fins i tot estem parlant dels nivells més bàsics com, per exemple, el govern central a l'hora de referir-se a les violències sexuals moltes vegades també barreja conceptes i això genera molta confusió. Jo crec que si que ha quedat una mica lluny parlar de crims passionals o violència domèstica quan estem parlant de casos de violència de gènere (recollida segons la llei 1/2004) però en casos d'abús o violacions es tendeix a equiparar qüestions que no són equiparables segons el codi penal. No s'ha fet una reflexió profunda sobre com expliquem aquests casos. Sovint hi ha conceptes inclosos dins el codi penal i altres no, per exemple, una violació no existeix dins el codi penal, tothom la utilitza, però potser una agressió, pot ser un abús... Aleshores, jo crec que hi ha molta confusió. Hi ha professionals que no entenen les diferències i per intentar no repetir conceptes doncs utilitzen com a sinònims coses que no ho són i després, evidentment, hi ha professionals que intenten fer feina ben feta i a consciència.

Però vaja, fins i tot amb la comissió que es va crear arran del cas de La Manada per modificar el codi penal - ja s'estava plantejant modificar el codi penal perquè qualsevol cosa sense consentiment fos considerat una violació - estàvem en un moment de redefinició dels conceptes fruits d'una major conscienciació social que ha empès a mitjans i poders polítics a replantejar-se això.

Com comentaves abans els mitjans i les fonts d'autoritat acaben delimitant que es considera un cas de violència sexual i podem veure que depèn del cas o del context en què es produeix acaba adquirint més reso. Però després de fer una mica de recerca he vist que les institucions també tendeixen a posar en relleu el context com és el cas del Consell de Seguretat que sí que identifica les violències sexuals com quelcom sistèmic en el cas dels conflictes armats i no en contextos de pau. Creus que també trobem aquesta dinàmica en la premsa per reforçar l'alteritat dels agressors?

Hi estic d'acord però també cal destacar que quan un corresposal és en un país en conflicte ha de narrar tota una realitat que és: que està passant aquí. És com tota una estructura per mostrar quines són les línies mestres per entendre perquè aquest país està en guerra i quines són les conseqüències. En aquests casos, la violència sexual està tant present que no la pots negar, en canvi aquí o quan fas feina de periodisme local i no corresposal el teu objectiu normalment no

és donar una visió estructural i genèrica de què està passant de cara a que persones de l'altra punta del món ho entenguin.

Aleshores entres en unes dinàmiques com les que comentàvem abans; la teva única font és la policia. Es que les redaccions són això: tres o quatre telefonades rutinàries al dia per saber hi ha res de nou. Això et fa sortir molt d'aquesta percepció de qüestió estructural perquè entres en una rutina i normalitzes que cada dia hi ha un parell de violacions i un parell de judicis d'abusos.

Natàlia Fernández Díaz i Mirian Meyers comenten sovint ens les seves obres la construcció de la imatge del violador dins de l'alteritat com aquell que no forma part de "Nosaltres" - com a grup social, majoritàriament dominant -: Per construir aquesta alteritat intervenen diverses qüestions segons les autores com l'ètnia o la classe social. Com creus tu des de la teva experiència que es construeix aquesta imatge del violador com "l'altre"?

Jo crec que per una banda es construeix en base als prejudicis que tenen els professionals de la informació, de la mateixa manera que no tenim opcions per fer formació en perspectiva de gènere tampoc es fa formació en qüestions d'antiracisme per exemple. Aleshores al tenir una societat racista tenim uns mitjans de comunicació racistes que assumeixen com a vàlid el discurs que criminalitza a les persones migrades com a potencials criminals per sobre de la mitjana, quan no és una realitat que s'ajusti a la veritat.

D'altra banda crec que aquesta construcció respon al que comentàvem abans: els missatges que es fan arribar a les redaccions són els relats policials, els quals sempre venen amb nacionalitat, amb edat, amb ètnia... Amb qüestions que no aporten valor a la notícia però que tendim a confondre determinades coses amb informació. Confonem entre comunicació i informació i per comunicar una cosa intentem aportar tants detalls com siguin possibles i si aquells detalls perjudiquen la víctima o al seu entorn o bé a la imatge que es pot construir d'un agressor no es té en compte.

La dinàmica per aquesta mena de notícia de successos és: vaig a donar tantes dades com sigui possible i si això implica entrar al Facebook de la víctima robar-li una fotografia i penjar, destrossant així a la seva família perquè la veurà de vacances fa un any, és igual perquèestic

donant informació. I aleshores perdem una mica de vista que la nostra feina no és donar tantes dades com sigui possible sinó intentar explicar que ha passat i per què.

Justament ara també relacionat amb això parlem de les dinàmiques que es tenen a les redaccions a l'hora de cobrir successos: Aquests relats policials també inclouen aquesta visió que després es dona de les dones agredides? També generen aquesta imatge que va a cavall de la passivitat, l'objectivització i el dubte -imatges que després ens duen als processos de revictimització- que després podem trobar als mitjans de comunicació? O es construeix només des de les redaccions on ja s'acostuma a veure la dona com un objecte passiu en les notícies de qualsevol temàtica?

Jo crec que es donen les dues coses. La dona és un objecte a les notícies de successos igual que la dona és un objecte a les notícies de política. Per què? Doncs perquè les persones que escriuen sobre política o sobre successos estan formades i socialitzades en el patriarcat. Que passa? Que quan això es trasllada a un escenari específic de violències sexual es fa molt més evident i es construeix aquesta imatge de dona com a objecte i no com a subjecte de drets que reivindica la seva llibertat sexual.

Tot i així també juguen un paper fonamental els atestats policials on es reproduceix la idea que si no et defenses fins i tot posant la teva vida en perill potser sí que era consentit. Jo crec que en aquest cas quan abans et deia que ens trobàvem en un punt de reflexió, tant mediàtic com polític, per redefinir alguns conceptes com per exemple el de violació crec que el fonamental en tota la qüestió és el consentiment. Hem arribat al punt de plantejar que el consentiment no és o dir que si o barallar fins a la mort per sortir malferida d'una violació o "*signos de evidente violencia*" que diuen en els atestats policials.

El consentiment, la intimidació i la violència són coses molt més profundes que fins ara no s'havien tingut en compte i jo tinc la sensació que ara sí que està canviant.

A més de redefinir alguns termes com: el consentiment, la violació, la manca de consentiment...etc. També creus que l'ús del llenguatge o de les imatges poden jugar un paper fonamental en com percebem les violències sexuals?

Totalment. L'ús del llenguatge és fonamental, ja que el llenguatge no és neutre. Aleshores, l'ús de determinat llenguatge legitima determinats discursos i reproduceix relats que tendeixen normalment a revictimitzar, culpabilitzar...etc.

I les imatges per suposat. Estem fartes de veure notícies d'homes que assassines dones que estan exercint la prostitució i la imatge que és mostra és la típica de dones al costat de la carretera amb mini faldilla i tacons. Al final el que estàs fent amb les imatges i amb les imatges també és relat. Tot és relat, tot és discurs i igual que has de tenir en compte donar determinats detalls, també has de tenir en compte com aquests detalls són explicats.

Evidentment, si associes d'alguna manera - les teves estructures gramaticals - fan que tu vinculis que una dona que tornava sola a casa, havia begut...etc. amb una agressió sexual no tens perquè estar dient explícitament que ella és responsable de la seva violació, però sí que pots deixar intuir que si no ho hagués fet potser no hauria passat. O per exemple, en cas d'una violació dins la parella s'indica implícitament que ho has estat suficientment forta com per desvincular-te d'una relació que és tòxica.

T'has trobat d'altres crims que es culpi a la víctima de no haver-lo evitat mentre treballaves a la redacció?

Si, tot i que jo mai he fet feina a successos però vaig tenir la sort o la desgràcia de treballar a un diari on la meua taula estava al costat de la secció de successos. Vaig trobar molta manca de sensibilitat en aquesta qüestió. Era una secció formada exclusivament per homes que feia molts anys que cobrien successos i que no havien fet cursos de formació en perspectiva de gènere en la seva vida.

Sovint tendien a tractar els temes amb una manca de sensibilitat notable i amb aquestes dinàmiques de culpabilització. Ja s'havia superat la idea de provocar en funció de com anava

vestida la víctima, però si que hi ha determinades estructures que s'utilitzen com a vàlides i sense qüestionar que fan que no es doni credibilitat al relat de l'agredida. Això no és necessàriament escriure que el que diu ella és mentida però si utilitzar estructures gramaticals com: "*afirma haber sido violada*". Construccions *engorrosses* que, al final, si el que se suposa que fa el periodisme és economia del llenguatge i que, precisament, per l'economia del llenguatge no s'ha d'utilitzar el llenguatge inclusiu, després no es mira prim a l'hora d'incloure paraules i adjectius que el que fa es qüestionar el relat de la víctima.

Quan els mitjans cauen en totes aquestes dinàmiques a l'hora de cobrir les violències sexuals quin efecte acaba tenint sobre la vida de les dones o sobre la imatge dels relats de violència sexual?

Jo crec que la principal conseqüència és ser còmplices d'un sistema que massacra, viola i assetja al 50% de la població mundial. A les facultats de periodisme se'ns parla dels quatre principis del periodisme i crec que és faltar principalment a dos d'ells: la veritat i la responsabilitat, ja que no estàs relatant la realitat com és i no estàs complint amb la funció social que té el periodisme.

En concret, el que es fa és dissuadir a algunes dones d'explicar la seva situació de violència per por a ser victimitzades o culpabilitzades pels mitjans. També es contribueix a no ser un motor de canvi i conscienciació social per avançar cap a una societat més igualitària. Al cap i a la fi els mitjans són un agent claríssim de socialització. Si tu tens uns mitjans amb perspectiva feminista és molt més fàcil que desenvolupis una consciència crítica sobre aquest tema.

Tot i així hi ha alguns mitjans que des de fa temps han començat a fer recomanacions i recull de bones pràctiques per tal d'encarar la cobertura d'aquest tipus de violències. Malgrat existir no semblen que es fiscalitzin massa no?

No, tot i que hi ha material com decàlegs o manuals des de fa molts anys i crec que fins ara no s'havia fet massa cas al tema. M'atreviria a dir que el punt d'inflexió que mencionava abans té a veure molt amb això. La mobilització massiva del 8M del 2018, el cas de La Manada, el #MeToo... Tot això que estem vivim aquests darrers anys d'emergència del feminisme com a moviment social hegemònic ha generat un canvi.

Em baso en la creació de figures com la corresponsalia de gènere a RTVE, a El País, s'ha creat EFE feminista i ARA Feminismes. Crec que d'alguna manera aquesta vigilància que, ahora, s'està fent molt també des de les xarxes socials, ara ens trobem en un inici d'etapa on es tindrà més en compte.

També trobo que hi ha una gran manca de mecanismes en moltes redaccions per a controlar això. Per una banda per manca de formació dels professionals i per l'altra manca d'interès dels càrrecs de responsabilitat. És com un còctel perfecte.

En aquesta nova etapa de com cobrim les violències masclistes i sexuals quins són els eixos que s'haurien de treballar dins de les redaccions o en el futur? Incloent també a les facultats, perquè per exemple a la UAB l'assignatura sobre perspectiva de gènere és optativa i no troncal.

A la UPF no vam tenir formació de gènere, ni estructural ni optativa. Jo crec que és important que hi hagi formació no només a les facultats sinó reciclatge dins de les redaccions. Al cap i a la fi si hem d'esperar que totes les persones que estan ara a les facultats arribin a les redaccions i tinguin un lloc prou estable per a poder marcar línia editorial passaran dècades.

Crec que el que s'ha de fer és regular d'alguna manera el sector. De la mateixa manera que existeixen propostes com per exemple prohibir els anuncis de prostitució als mitjans. També s'hauria de poder fer propostes valentes sobre com els mitjans influeixen en qüestions que són de drets humans, perquè s'ha comprovat que l'autoregulació del sector no funciona.

És una qüestió complicadíssima perquè entren en joc la llibertat d'expressió i de premsa, però crec que s'ha de fer feina a fons perquè ens hi va la vida. Al final, cal formació i conscienciació a *tope* i unes direccions que quan es llegeixin una notícia dels seus subordinats i vegin que és una desgràcia que la canviïn i la corregeixin, que és una cosa que ara no està passant.

Annex 2: Isabel Muntané, professora de la Facultat de Ciències de la Comunicació

Tot i que nosaltres com a consumidores d'informació sabem perfectament quan comprem un diari o mirem un canal per què preferim una certa línia editorial amb altres notícies, com les de violències masclistes, pretenem o creiem que hi haurà una certa neutralitat? Com es construeix aquesta falsa sensació de neutralitat?

No existeix la neutralitat en el periodisme, això d'entrada. Primer és impossible que en el cas de violències masclistes hi hagi neutralitat perquè totes les professionals han estat educades des d'un punt de vista androcèntric i patriarcal, on l'home és el referent en una societat masclista, per tant és el que es transmet. Si no hi ha una formació específica que canviï aquests paràmetres i aquesta mirada és impossible que des dels mitjans s'emeti un discurs que sigui feminista.

A més, dels estudis que he estat consultant destaquen que una cosa fonamental en la creació del discurs mediàtic no és només la socialització de la persona que el crea sinó també de les persones que hi tenen accés; aquelles persones que són prioritàries en les fonts o que es consideren fonts d'autoritat. Qui són normalment aquestes persones?

Això va lligat amb la pregunta anterior, ja que si nosaltres partim de què la societat és masclista i androcèntrica on la referència de veu d'autoritat és l'home al final les professionals del periodisme van a cercar veus de referències homes. Primer perquè són els referents que tenim donat que les dones no tenim els nostres propis referents, ja que ni les estudiem al llarg de tot el nostre procés d'escolarització. Els mitjans de comunicació reflecteixen això des dels inicis només a veus d'homes. Els homes, a més, són la majoria de persones que ocupen llocs de poder. Clar, ens trobem davant d'un cercle viciós masclista que requereix un esforç, una sensibilització, una voluntat, una formació per tal de trencar-ho.

Jo sempre dic que fer bon periodisme és fer periodisme feminista però és difícil. Si tu no tens referents de dones com a veus expertes és molta més feina anar a buscar a dones, que existeixen per suposat. Primer has de canviar les fonts perquè a les fonts habituals no les trobaràs, clar es fa tot més difícil.

I també cal tenir en compte que per la socialització de gènere els homes sempre estan disposats a parlar del que sigui i aleshores ells s'imposen com a veu autoritzada pel tema que sigui de violències sexuals a biomecànica.

Aleshores quin missatge es dona en recórrer sistemàticament a aquestes fonts?

El missatge que es dona és que les dones no tenim ni autoritat ni coneixement. Aleshores si nosaltres "no tenim ni autoritat ni coneixement" la visió que donem del món és parcial. A més no és real perquè si som el 51% de la població i, a més per estadístiques som les més formades, veiem que aquesta imatge no concorda amb la realitat.

Vivim en una realitat plural i diversa que no sempre és plasmada pels mitjans de comunicació. Per exemple quantes veus expertes hi ha d'homes joves, d'homes d'altres races, d'homes religions? No reflectim la varietat de la societat. Cal remarcar que la diversitat s'ha de mirar en positiu perquè és una cosa bona; és obrir la mirada, tenir més eines de reflexió i crítica. En canvi, si sempre tens el mateix discurs, perquè al final els mitjans transmetem aquest discurs masclista, i sempre la mateixa mirada d'home - de l'home de classe mitjana, blanc, etnocèntric, de certa edat i heterosexual - i això no és pluralitat informativa.

Cobrir els casos de violències masclistes, en què les dones som percentualment el subjecte principal que les rep, des de la perspectiva d'aquest subjecte hegemònic d'home blanc, heterosexual de classe mitjana quins efectes té en el relat de les violències que patim les dones?

Emeten un relat que no té res a veure amb la realitat perquè des d'aquesta mirada masclista és impossible que es pugui entendre com vivim les dones les violències masclistes i sexuals. Primer perquè ells no són el subjecte d'aquestes violències i no poden aportar l'especificitat del que suposa això per nosaltres. Només nosaltres estem autoritzades, perquè som les que ho patim, a parlar d'aquestes violències.

Després justament quan enfoquem com a mitjans qualsevol fet per considerar-lo noticiable passa certs filtres. En el cas de la violència masclista també els passa i d'aquí

queda fora molts tipus de violències. Així doncs quins són els filtres que des de la teva experiència han de complir els casos de violències masclistes per tal de ser considerats notícia?

Els filtres depenen molt de la idiosincràsia, la ideologia i les persones que són responsables de cada de mitjà. Per començar la majoria dels responsables als mitjans de comunicació són homes, sense formació de gènere per suposat. Clar aquí hi ha un biaix molt important.

Sí que és cert que els mitjans han canviat molt, moltíssim. Estem veient que cada vegada s'informa més i millor, això s'ha de reconèixer perquè hi ha un esforç darrere. Per exemple, jo quan vaig començar a fer periodisme era impossible que jo publicés res sobre violències masclistes o sexuals. Era una baralla contínua. Quan podia publicar alguna cosa era un breu o uns baixos i era perquè em feia molt pesada. Però mai es va valorar la importància d'aquesta informació.

Això també ha vingut donat pel canvi social. Fins fa uns anys aquestes violències se seguien considerant com un tema d'àmbit privat, de dins de la parella. Clar això gràcies al moviment feminista s'ha començat a entendre que això no és un tema privat sinó que és un tema polític que afecta a tota la societat, a com aquesta es construeix i com ens relacionem.

A l'agafar aquesta dimensió s'ha entès que això també implica als mitjans de comunicació i que no només queda reclòs en l'àmbit privat. Sense el moviment feminista tot això no seria possible.

Perquè una agressió sigui considerada com a tal en el cas de les violències sexuals ha de complir cert "requisits" per ser entesa com a tal segons Natalia Fernández Díaz. Fora quedarien, per exemple, les violacions en el si de la parella o aquelles on la víctima no surt greument malferida. Tot això remet a un estereotip sobre com són les "veritables" agressions sexuals, però com ens afecta aquest estereotip a les dones?

Estem com avançant i evolucionant. Ara hem aconseguit que determinades violències sexuals apareguin als mitjans de comunicació. Sí que és cert que hi ha altres violències sexuals com les violacions en l'àmbit de la parella que són més difícils de publicar perquè també són més difícils

d'identificar en el marc d'una parella per a la pròpia agredida. També és molt difícil que l'home, en el sistema que tenim, sigui finalment sentenciat.

Vull dir que els mitjans de comunicació en aquests temes en comptes de ser els promotors dels canvis van a remolc dels canvis socials. Jo entenc que els mitjans haurien de promoure els canvis i en aquest sentit no estan complint aquesta funció.

També parlem de violències que són més difícils d'identificar per la pròpia dona i per extensió per als mitjans. Tot i així van apareixent cada vegada més, com per exemple violència psicològica, costa més la violència econòmica, les violències d'aïllaments socials... Costen més altres tipus de violències masclistes, ja que és un relat difícil d'identificar per a la mateixa dona.

Jo aquí no seria molt dura amb els mitjans perquè és un problema molt generalitzat a la societat.

Tot i així a vegades ens trobem és que els mitjans quan tracten les violències sexuals rares vegades la situen en el seu context sistèmic. Sí que és mostra com esporàdica, però en canvi, i passa també amb les regulacions internacionals, les violències sexuals que es donen dins dels conflictes bèl·lics sí que s'entén una arma contra les dones i s'aprecia el seu caràcter sistemàtic. Per què si hi ha fonts molt autoritzades que recolzen aquest concepte de la violència en els conflictes armats no es trasllada a com la comprenem en contextos de pau?

Costa que els mitjans entenguin que les violències sexuals són armes del masclisme. És especialment difícil perquè fins ara s'ha considerat que és un tema privat aleshores no s'ha donat la dimensió social que té, que a poc a poc li estem donant.

El que si que és cert és que la manera de tractar aquestes informacions segueix sent des del cas concret. Per això deia que fer bon periodisme requereix un esforç. Si tu informes sobre una violació múltiple i només parles d'aquella violació i no busques una veu experta que t'expliqui que hi ha molts més casos i que són un reflex de la socialització de l'home. Una altra veu experta que digui la quantitat de casos que existeixen. Una altra veu experta que digui com això experta que

expliqui com a afecta això a les dones, perquè diuen: "i la noia va quedar en estat de xoc", però no és només dir això sinó explicar perquè passa i com són els processos de recuperació.

Tot això és fer bon periodisme. També cal tenir en compte que per les sinergies de les redaccions. Amb una consciència o sensibilització feminista introduiries una perspectiva diferent.

Amb formació amb perspectiva de gènere ja sabries on anar a buscar les fonts, com enfocar-ho...

Tindries on anar a buscar unes fonts diferents i això li donaria la dimensió política i social que tenen aquestes violències. En el fons acabaria servint per canviar polítiques públiques, perquè al final el que volem és això.

Si els mitjans de comunicació anessin reflectint com això és un tema polític les persones que estan en política es veurien obligades a fer canvis.

Crec que era Natalia Fernández Díaz que quan parlava del cas dels conflictes armats comentava que també aquesta diferenciació de tractament dels conflictes bèl·lics ajudava a construir el relat sobre que al final els agressors són monstres aïllats molt llunyans a nosaltres i que crear la divisió dels agressors com "ell" contra el "nosaltres". Hi estàs d'acord?

Totalment. Les informacions continuen alimentant aquest imaginari de què l'agressor és un home desconegut que t'assalta a la nit (que no vol dir que no hi hagi violacions així, per suposat) i no és te'n compte tots els estudis internacionals i la recerca feminista que assegura que el violador és una persona del teu entorn, una persona de confiança.

Què provoca això? Doncs situa que el problema no és dels homes sinó d' "aquell" determinat home. No és cert. Fins que els homes no assumeixin que tot el seu procés de socialització comporta l'exercici de la violència contra les dones, l'exerceixin o no, però ho comporta, serà difícil canviar la societat. Si els homes no es responsabilitzen del seu paper dins d'aquest cercle viciós, serà molt complicat de trencar.

Molts cops en la diferenciació de l' "ells" i el "nosaltres" aquest "nosaltres" és el subjecte hegemònic que comentàvem abans (home blanc, heterosexual i de classe mitjana). En canvi quan es representa a aquest "altres" la violència sexual sembla que es faci servir com una arma llancívola per promoure altres tipus de discriminacions com pot ser la de raça o la de classe. Àngela Davis exposava el mite del "violador negre" on tot i que les dades mostraven que més homes blancs violaven a dones negres que no pas al revés, es promou i es fonamenta i en canvi no es crea mai el "mite del violador blanc".
Des de la teva experiència coincideix amb aquesta reflexió?

Sí i aquí passa també, no amb l'home negre perquè no tenim una societat com la nord-americana però el mite sí que és un noi jove, rapat amb pírcings i tatuatges. Ens situa en això que dius tu, l' "ells" i el "nosaltres". És treure tota la responsabilitat aleshores els mitjans de comunicació que fan? Doncs promoure això a través de col·locar sempre a les peces que si era jove marroquí, un jove menor no acompanya, que si havia begut, que si tenia depressió. S'està situant a determinats col·lectius un problema que és del col·lectiu "home". Treure't aquesta responsabilitat perquè "això no va amb mi" no serveix per arreglar la societat, perquè si que va amb tu. Va amb tots els homes, perquè els homes estan construïts des de la violència i per això crec que tots estan subjectes en un moment determinat a exercir violència.

L' "ells" davant el "nosaltres" no es limita als agressors. Al treball de les Recomanacions per com informar de les agressions sexuals el primer any parlem d' "elles" i de "nosaltres", "elles" les que havien patit agressions sexuals i "nosaltres" que no. Clar això no és molt feminista i a més nosaltres, com a dones, totes hem patit en algun moment de la nostra vida violència sexual, sigui en un nivell o un altre. Per tant, nosaltres ens vam incloure en l'estudi, ja que no ens podíem situar en un lloc diferent de les altres, perquè també hem patit violències sexuals. Nosaltres no som un ens aïllat respecte a la "pobreta dona que ha patit una agressió sexual" sinó que nosaltres des del coneixement situat ens afecta també totes aquestes violències i, això, els homes no ho fan.

Els mitjans construeixen, conscientment o inconscientment, aquesta imatge de l'agressor des de l'alteritat. És a dir, és només perquè ho tenim molt interioritzat a través

de la nostra educació o que els mitjans no volem publicar quelcom que faci que els teus lectors. o tu mateix, et trobis com a possible agressor? O una barreja de les dues?

Sempre ha estat l'imaginari col·lectiu, i sense formació és molt difícil trencar imaginaris. Jo crec que hi ha una part personal i individual, això que et deia de situar-te fora com si el problema no va amb mi. Les frases típiques com "jo també tinc mare, filla germana" o escudar-se en què no es té un discurs súper masculista explícit.

Com que sempre s'ha construït el relat des d'aquí tu no fas un esforç per desconstruir aquest relat, tu continuaràs transmetent aquest relat. Al final donaràs més importància a un violador múltiple que actua al carrer que a un violador que resulta que ha violat a la neboda o a l'amiga. Per què? Doncs perquè el teu imaginari diu que aquest és el perillós, el desconegut, l'altre.

En canvi, aquell que s'identifica amb tu perquè tu també ets tiet o pare, aquest tu el rebutges. Com no es veu que és un tema social, sistèmic i que et trobes dins et situes a fora. Des de la talaia del periodista amb l' "això no va amb mi".

Igual que hi ha l' "ells" i el "nosaltres" en relació a les víctimes, sobretot a l'hora de passar el filtre per considerar que és noticiables, hi ha també aquesta divisió d' "elles" i "nosaltres"? Per exemple el cas de les temporeres de Huelva.

Aquí es barreja tot el tema del racisme també. Van ser súper maltractades pels mitjans de comunicació. Tampoc se li va donar molta importància i si això hagués passat amb espanyoles t'asseguro que hauria omplert portades.

Clar que hi ha l' "elles" i el "nosaltres" i més quan es creuen els altres eixos de discriminació: raça, origen, religió... per suposat. No tindrà mateixa cobertura mediàtica. Bé, això és una mirada que no és feminista. És el mateix d'abans situar-ho com "aquest no és el nostre problema" i a més aquesta dona és immigrant, està en situació irregular, és negra, és pobre...

També pot ser pel que Angela Davis comenta a *Mujeres, raza y clase* que per inconscientment ens afecta més quan són "les nostres dones"?

Clar perquè formen part del nostre grup. Si nosaltres no tenim aquesta mirada interseccional que tenim des del feminisme i que ens fa dir: “ei, no som només nosaltres sinó que hi ha moltes altres dones”. Nosaltres parlem des del nostre privilegi, perquè que som unes privilegiades malgrat tot.

Clar si tu no valores les múltiples discriminacions que intercedeixen amb aquestes violències és impossible que valoris les altres com a teves. Quan tu valores la diversitat com una diferència negativa o inferior en comptes de valorar la diversitat com un fet positiu i que t'aporta coses i que formen part de tu. Sense aquesta diversitat ni podríem créixer, sort en tenim de les diversitats perquè si no estaríem sempre amb aquesta única mirada molt allunyada de la realitat de la vida.

El fet que les dones quan som protagonistes de la nostra pròpia violència que rebem i per tant també de la notícia sobre aquesta siguem tractades igualment com a objecte i no com a subjecte a què es deu? Pot ser que sigui perquè les dones sempre som objectes tant a les notícies d'economia, política, esports... o perquè se'ns percep només com l'objecte receptor de la violència?

Jo crec que sí que és cert que sempre som l'objecte de les notícies però que en aquests casos s'hi afegeix el fet de l'exercici del poder de l'home sobre la dona perquè qualsevol agressió sexual, en especial la violació, és només l'expressió del poder no és amb cap altra finalitat. Està comprovat per diferents estudis que la majoria dels violadors i agressors sexuals no tenen plaer a l'hora de violar. Aleshores és simplement un exercici de control en què tu sotmetes la dona i hi pots fer qualsevol cosa.

En aquesta mena de notícia crec que es reflecteix el que hi ha darrere d'una violació. Si tu això ho expliques amb fonts feministes li podries trencar aquest imaginari de situar la dona només com a objecte.

No es té en compte la nostra defensa. Una defensa potser directament no contestar i perquè això es considera en negatiu? Que va abans que em violin o em matin? Pot ser que et violin i vols continuar vivint.

Lligat amb això: la persona agredida, si el seu cas es converteix amb mediàtic, es troba jutjada entre la passivitat i la resistència. Aquesta manera d'exigir-nos a les dones uns estàndards de comportament quan ens agredeixen fa semblar que sí que hi ha una imatge sobre el que són que espera reaccions diferents per part nostre, no?

Jo crec que això és perfectament explicable amb com se'ns jutja a les dones en qualsevol àmbit. Sempre es qüestiona tot el que fem i aleshores clar en el cas d'una violació, per exemple, se'ns jutja més pel que dèiem al principi: els homes no se senten responsables i la responsabilitat les informacions les situa sobre la dona que ha estat agredida.

Sigui perquè es va resistir o perquè no, sigui perquè anava sola, sigui perquè havia begut o sigui pel que sigui. Els mitjans sempre busquen culpar a l'agredida. Penso que és per la construcció de gènere que tenim.

Perquè això no ens ho trobem en altres informacions sobre delictes...

No en absolut. No hi ha cap altre delicte en què la persona que ha comès el delicte sigui la responsable del delicte. En aquest cas a les dones se'ns jutja, no només des dels mitjans sinó des de la policia i el sistema judicial. Després també des de l'entorn, perquè clar la construcció social afecta a tothom i aleshores es diu: "no havia denunciat" i és clar moltes dones triguen a denunciar una agressió sexual. Primer perquè estan en estat de xoc, perquè triguen a recuperar-se, perquè no volen enfrontar-se al seu agressor, etc. Però saben, o haurien de saber si els mitjans informessin bé, que quan arriben al procés judicial és terrorífic. Allà les seguiran culpabilitzant i aleshores tu has de ser molt forta per fer això. A sobre que has patit una agressió sexual t'has d'enfrontar a un procés judicial que va en contra tema.

Sobre la resistència en concret he trobat alguns anàlisis acadèmiques molt interessants. Com comentàvem abans ens trobem emmarcades en un context de socialització patriarcal, però en el nostre cas també catòlica on hi ha molts mites que parlen sobre la violència sexual i que després reproduïm com a periodistes. En concret el mite de santa Maria Goretti que justament la fan santa per morir defensant-se d'una agressió. Aquest

missatge de la mort és millor que perdre "dignitat" és recurrent també en el tractament informatiu o mediàtic? I si no et resisteixes és com exculpori per l'agressor...

Sí, és exculpori totalment fixa't en la sentència de La Manada. Bé, ve nosaltres som socialitzades en la no-violència d'entrada. Aleshores ningú ens diu que nosaltres podem respondre amb violències i que som capaces d'enfrontar-nos a un home. Això també condiona la nostra resposta.

Quan tu t'enfrontes a un home i et mata com Maria Goretti també respon a la socialització de gènere perquè vol dir que la virginitat, que ja no és tant tabú però encara presenta resistències en la societat patriarcal. Una noia que va amb molts homes segueix sent una puta i un home que va amb moltes dones segueix sent un crac, per exemple, i això correspon al mite de la virginitat.

I sobre la manca de resistència com a fet exculpori per a l'agressor ja ho vam veure amb la famosa sentència del cas La Manada. Sí que és cert que nosaltres des del moviment feminista vam avançar que una cosa que podria ser positiva dins de tot aquell cas era un canvi del codi penal i això s'està produint. El consentiment és que si tu no dius si no és consentiment i punt. Parlem de situacions on ells són impunes i tu estàs intimidada per tant no pot haver una resposta explícita del no o arriscar-hi la vida.

Això està molt relacionat amb com s'ha construït la llei i el codi penal des d'una mirada masculista i androcèntrica. Després el sistema judicial i les persones que el posen en pràctica els passa el mateix.

Què vol dir consentiment? És un tema molt qüestionable des del feminisme, que per sort s'està revisant en aquests moments.

Tot i així des del CAC i el llibre d'estil de RTVE es recullen unes certes recomanacions o pautes per informar de les violències masculistes i dins de les violències masculistes s'hi recullen tres o quatre punts que fan referència a la violència sexual. Malgrat tot són recomanacions antigues i vagues. Son suficient? Han de revisar-se? S'està fiscalitzant el compliment d'aquestes?

No hi ha una fiscalització, sí que hi ha informes de denúncia...però no hi ha un marc legal que ho reguli. Sí que hi ha un marc regulador per a la publicitat però per informacions no. Les informacions requereixen una anàlisi del discurs. Vull dir: no és tan explícit com amb la publicitat. Tant la llei d'igualtat com la llei de violències masclistes catalana donen recomanacions sobre com informar i això no s'està complint.

Com que les lleis no porten adherit un marc sancionador ni uns pressupostos necessaris per poder revisar tot això. Des del moviment feminista podem fer moltíssimes coses i es fan des de l'activisme i el voluntariat però clar....

Sí que es va fer unes Recomanacions d'Andalusia i al País Valencià. Vull dir que es van fer coses el que passa que sí que és cert que les recomanacions aquestes del CAC són del 2009 i ja fa molt de temps que s'està dient de fer una renovació revisar-les. Es van revisar no sé quin any potser fa 5 o 6 anys però no com caldria.

Moltes de les recomanacions que vosaltres va crear parlaven sobre quina mena d'informació es presentava en les peces informatives de violència sexual i com aquestes podien ser una arma llancívola cap a les dones. En pro de ser el més acurat i el que dona més informació quines coses ens colen?

Moltíssimes! Jo crec que potser el més important és que es desresponsabilitza a l'agressor i es responsabilitza a la dona i, a partir d'aquí, tota l'altra informació que es dona està enfocada a justificar a l'agressor de forma implícita o col·locar la culpa a altres condicionants externs o altres persones externes que no és ella.

En canvi quan s'informa sobre la dona es fa com a responsable, com a víctima i no és dona informació sobre com aquestes dones s'ha recuperat, tots els serveis que hi ha de recuperació, com és el procés de recuperació, les dificultats que hi ha...

Tot això donaria el marc sistèmic que comentàvem abans i proporcionaria eines a altres dones que quan llegissin aquestes informacions i elles pateixen violències podrien saber que d'aquí se'n

surt i que elles no són les culpables i que hi ha un procés que els pot ajudar. Vull dir que això també serviria per a altres dones que al final hauria de ser un dels objectius dels mitjans de comunicació: oferir eines a la societat per créixer, per millorar, per evolucionar...

Clar les informacions en el tema d'agressions sexuals es fa tan malament... Tot i que ara està canviant. Crec que aquestes recomanacions estan funcionant bé de veritat. Primer perquè veiem la quantitat de gent que les està utilitzant i després, els canvis que hi ha. Per exemple, ahir a TV3 estaven parlant del cas del violador de Sabadell i explicaven com havia tingut un permís de presó que se l'havia considerat recuperat i va tornar a violar i a intentar assassinar. Nosaltres per exemple a les Recomanacions diem que no s'ha de pixelar la cara de l'agressor, perquè és l'únic autor de delictes que es pixela no es pixela en cap altre cas. Doncs sortia una imatge en què ell es va intentar tapar però la van passar a poc a poc i es podia entreveure la cara i, a més, amb una imatge interior sortia ell passejant pels jutjats amb una dona i a ella se li pixela la cara però a ell no. Això és un canvi, un canvi importantíssim perquè això és la responsabilitat social que tenim els mitjans de comunicació que les dones puguem identificar que aquest tio és un agressor sexual.

Aquesta informació a més estava acompanyada amb una peça d'una dona que havia estat víctima d'aquest agressor i ella feia un marc general de què suposava la sentència i del que suposa que aquesta tio hagués passat per un procés de "rehabilitació" a la presó del que la valoració va ser positiva i als dos dies va sortir i va violar una altra dona. Vull dir que estava bé perquè es contextualitzava, es donaven eines, sense acusar a ningú. Crec que s'està millorant i estic contenta la veritat perquè penso que les recomanacions estan funcionant.

Per tant a tall de conclusió, creus que estem anant cap a millor?

Si totalment. Si t'hi fixes l'altre dia també, en algun diari s'informava d'una agressió sexual des d'un altre lloc, donant veu a les dones... Clar que costa però és que fer bon periodisme costa. Costa però a poc a poc es van tenir eines, es van sensibilitzar i cada cop això se situa més en l'agenda pública i mediàtic. Ja es considera que és una cosa important que forma part de l'espai públic i no del privat.

En aquests dos últims anys crec que hem fet un recorregut importantíssim i hi ha hagut un abans i un després. Al final tota la feina que es fa des del moviment feminista és important i acaba calant. Hem de reconèixer tota la feina de milers de dones que des dels seus espais i els seus àmbits, tant públics com privats, no han deixat de treballar.

Annex 3: Laura Aznar, periodista de Crític

Des de la teva perspectiva professional com has viscut el fet que com a consumidores d'informació som conscients que certs mitjans tenen una línia editorial determinada però tot així esperem una certa neutralitat en les notícies que ens presenten per exemple en el cas de les relacionades amb violències masclistes i, en concret, les de violències sexuals. A què creus que és degut?

Primer, com et deia, no sóc teòrica. No he teoritzat sobre aquesta qüestió però sí que tinc experiència en mitjans de comunicació. Segons a aquesta experiència intento contestar-te.

Crec que hi ha un canvi en la tendència dels mitjans de comunicació respecte a les violències sexuals. Crec que hi ha hagut una sensibilització important en els darrers anys. Fins fa 5 o 10 anys era habitual trobar-nos notícies sobre violències sexuals que estaven absolutament estereotipades. Estereotipaven la imatge de víctima i la d'agressors d'una manera molt errònia i que a més era molt irresponsable. Era molt habitual en els mitjans de comunicació trobar notícies, i no només de violència sexual sinó de totes les violències masclistes, en les quals el pes de l'agressió requeia sobre la víctima i no sobre l'agressor. Moltes vegades no eren estranyes informacions en les quals es troba "dones mortes" en compte de "dones assassinades" o es ficava el focus en el fet que una víctima de violació no havia denunciat.

Ara el moviment feminista ens ha ensenyat, i no només el moviment feminista sinó que moltes experiències que hem vist als mitjans de comunicació relatives a com actua la justícia quan hi ha un cas de violació o agressió sexual, ens ha portat a entendre que moltes vegades la denúncia no només no serveix per protegir la víctima sinó que és un obstacle en implicar tot uns processos de revictimització, de molta inseguretat i culpa a les supervivents i no a l'agressor.

Crec que hi ha un canvi de tendència en els mitjans de comunicació. Si bé el moviment feminista no ha entrat del tot en l'agenda política, si més no ha entrat menys del que voldria, sí que ha aconseguit colar-se bastant en l'agenda mediàtica.

A vegades es parla una mica d'un *purple-washing*. *Purple-washing* és un concepte una mica estrany i jo no el citaria com a tal perquè el *purple-washing* és un terme que va crear la Brigitte Vassallo i ho va fer per designar com la gent parlava del feminisme islàmic oc com l'islam era l'ase dels cops. Per tant, més que *purple-washing* hi ha hagut una reconfiguració a les redaccions per poder parlar de violències masclistes o violències sexuals. Ara ja no es posa tant el focus sobre la víctima i, de fet, hi ha una apertura en aquesta qüestió i es dona més altaveu al feminisme.

Respecte al fet que es doni més altaveu al feminisme i que ja no s'enfoqui tant sobre la víctima et volia preguntar sobre una de les coses fonamental que les teòriques he consultat deien que era fonamental per la construcció del discurs mediàtic qui tenia accés a modelar aquest discurs mediàtic. Regularment eren fonts d'autoritat que acostumen a estar masculinitzades i que per tant el relat d'aquests fets acaba tenen la perspectiva d'un tipus d'homes hegemònic. Tu t'ho has trobat?

Jo en mi no però perquè treballa en un mitjà de comunicació que intentem fer contra-discurs o qüestionar el discurs o el relat hegemònic sobre que és la violència sexual o que és la violència masclista. No m'ho he trobat en primera persona, de fet, en altres mitjans de comunicació en els que he estat com que treballava en un moment en què la violència sexual, violència masclista o el feminisme no estaven tant en l'agenda quan veia peces relacionades m'he trobat que estaven esbiaixades. Quan es parlava d'algun tipus d'agressió, sigui física, psicològica, quotidiana o sexual, es posava el focus sobre qüestions que crec ajudaven a estereotipar d'una manera determinada tant la víctima com l'agressor.

Moltes vegades i t'hi fixes amb notícies de mitjans de comunicació, potser de fa uns anys i no tan actuals, era habitual parlar de l'origen de l'agressor o de la víctima i del seu estatus socioeconòmic. A vegades això passava, quan són dades absolutament irrellevants per parlar d'una agressió masclista de qualsevol mena. Sí que es focalitzava molt que "existeixen una classe determinada de víctimes", les quals estan molt condicionades pel seu estatus socioeconòmic, i es feia un imaginari

sobre l'agressor com una persona malalta mentalment. A vegades, fins i tot, es ficava el focus a "aquest home havia perdut la feina feia poc" o "aquesta persona havia patit violències d'índole determinada en la seva adolescència o infància".

Es posava molt el focus sobre alguns condicionants socioeconòmics de l'agressor i de la víctima per crear un tipus d'imaginari on les víctimes només poden ser d'una manera determinada i els agressors només poden ser d'una altra. No s'intentava abordar la dimensió estructural de la violència masclista.

L'altre dia llegia el relat d'una noia que es titulava "Històries de monstres i tipus normals", és a dir, no són monstres els agressors sexuals, en el sentit que no són persones que per una o diverses qüestions se surten de la norma, sinó que estan emparades per un tipus de sistema que legitima la violència masclista. Aquest tipus de sistema s'explica per moltes coses des de l'educació passant pels mitjans de comunicació, les pel·lícules o les cançons. La manera com nosaltres ens socialitzem dona màniga ampla als agressors per cometre agressions. No són persones que han comès una determinada desviació i per això agredeixen sinó que són persones emparades per tot un sistema que legitima les violències masclistes contra les dones.

Sí que és veritat que abans es posava molt el focus en això: "*ha perdido el trabajo*", "*estava en el paro*" o "*es una persona con un trastorno mental*". No, els agressors són agressors perquè hi ha un sistema que legitima. Crec que ara no es posa el focus tant en això, no crec que hi ha una cobertura ideal però sobretot pel tema de les denúncies.

Moltes vegades la notícia és més o menys: "Assassinada a mans del seu marit, la víctima no havia denunciat". Com si el fet de no denunciar impliqués que aquesta dona no havia recorregut a la cobertura que el sistema li ofereix quan en el fons sabem, per experiències com La Manada i cal reivindicar que no és una sentència estranya sinó que és el sistema, que amb tota la documentació possible s'ha vist que aquest sistema no està pensat per donar resposta a la víctima sinó per legitimar o perpetuar les agressions contra les dones.

Recuperant un moment el tema la imatge estereotipada amb què es representa l'agressor Natàlia Fernández Díaz i Mirian Meyers compartien reflexions molt semblants a les que

ara comentaves i remarcaven com a possible motiu per perpetuar aquesta estereotipació la creació de la diferència entre "ells" i "nosaltres". Les dades que ens ofereix la Macroenquesta del CIS del 2015 ens mostra que el 70% de les agressions sexuals es produeixen en l'entorn conegut de l'agredida. Això és una dada i, en teoria, com a periodistes hauríem de fer incidència en això però en canvi encara reproduïm la imatge del violador al carrer fosc a les 3 de matinada com l'única o majoritària. Estàs d'acord a dir que és per diferència l' "ells" i el "nosaltres"?

Molt probablement però és que els mitjans de comunicació, com totes les esferes de la vida, social, política i cultural, estan pensades amb unes imatges tipus del que són les persones. Nosaltres com a mitjans de comunicació, fins i tot les persones que intentem revertir aquestes dinàmiques, podem caure en aquestes imatges.

Si estaves a la presentació de la revista "Feminismes" jo ho deia: "Aquesta revista ha intentat ser el més plural possible entenent que parteix d'una lògica concreta. És a dir, l'han creat, l'han pensat i l'han efectuat dues dones de classe mitjana, blanques i, en aquest cas concret, heterosexuales i sense diversitats funcionals". Òbviament tu crees una imatge tipus partint a les teves pròpies vivències i el que tens més a la mà, el que és més habitual en el teu dia a dia.

A més quan parles d'històries tan colpidores com poden ser les de violències masculines es fa estrany poder conceptualitzar que un agressor pots ser tu, el teu company o el teu pare. Es fa difícil fer aquest canvi de mirada i pensar que un agressor pot ser qualsevol persona.

Justament es fa difícil perquè no entenem encara o no som capaces de plasmar en els mitjans de comunicació, i en totes les esferes de la vida social, que la violència masculina és possible, no perquè hi hagi persones desviades, sinó perquè hi ha un sistema que ho legitima, el sistema cisheteropatriarcal. Un sistema determinat que marca unes normes i unes regles de conducta que permeten que aquestes coses passin. I no permet que aquestes coses passin només amb un tio migrant de classe obrera acabat d'arribar amb un trastorn psicològic i a l'atur, no. Això pot passar amb aquest home però no pel fet que tingui tots aquests condicionats al voltant sinó pel fet que està influït i se sent legitimat perquè hi ha un sistema heteropatriarcal que li permet. Això li

permet a aquest tio que pot sortir d'un estrat socioeconòmic més baix o a un tio que surt de Pedralbes.

No és una qüestió de les persones. Aquest és un dels problemes que moltes vegades focalitzem amb la persona agressora en comptes de focalitzar en el sistema que permet aquesta classe de violències.

Una pregunta sobre com ens aboca a enfocar el sistema on ens trobem: creus que també hi ha distinció de l' "elles" i el "nosaltres" respecte a les víctimes? Per exemple quan una notícia passa els filtres per ser considerada com a tal i em ve al cap el cas de les jornaleres de Huelva. Creus que és per una mena de paternalisme com deia Angela Davis per diferenciar les "nosaltres dones" d'aquelles que no viem com a properes?

Sí, absolutament. Si nosaltres estereotipem l'agressor de determinada manera perquè entenem que l'agressor només pot ser d'una determinada manera i que no és que estigui emparat per un sistema sinó que s'explica la seva actitud per condicionant socioeconòmic. Amb les dones supervivents d'agressions masclistes evidentment fem el mateix.

De fet si t'hi fixes quan la Jenn Díaz va sortir al faristol del Parlament i va explicar que ella és supervivent de violències masclistes crec després va fer una entrevista a Nació Digital, crec que va ser molt valenta i amb això màxim reconeixement per tenir la valentia d'expressar el seu testimoni igual que la valentia de no expressar-lo és igual de legítim quan et saps no protegida d'un sistema que empara aquestes violències. Però quan ella va sortir a l'entrevista de Nació Digital venia a dir que volia explicar això perquè les víctimes de violències masclistes podem ser qualsevol.

La lectura que fas d'això és que hi ha molta gent que creu, moltíssima de fet, que tal com està estructurat el relat mediàtic sobre les víctimes de violència masclista porta a entendre que les víctimes tenen unes característiques determinades. La lectura que tu feies de les seves declaracions és que "jo pensava que això no em podia passar i ara vull reivindicar-ho perquè ens passa a totes" dona a entendre que una part important de la població que creu existeix un model

tipus de víctima. Per exemple les dones que tenen una classe determinada, un origen ètnic o cultural determinat i que són les persones més diana d'aquest tipus de violències.

En el fons tot això no és veritat. La lectura que feies de les paraules de la Jenn i de tantes altres entrevistes és que les violències masculistes estan a l'ordre del dia i que som totes potencials víctimes igual que els homes són tots potencials agressors debut aquesta classe de sistema que els empara i ens desprotegeix.

Moltes vegades l'imaginari tipus que tenim nosaltres de la víctima ens enganya molt. Ens fa pensar que "com pot ser que aquesta tia que té tres carreres, una feina increïble i té fills ho ha viscut?". No és "com pot ser que ho hagi viscut" és que totes ho podem viure independentment del nostre *background*. Totes som potencials supervivents de violències masculistes.

Respecte a l'imaginari de la víctima a la recerca que he fet he vist que és dona un fenomen molt "curiós", concretament en relació a les violències sexuals i és que hi ha un patró que es repeteix i ens fa preguntar-nos: per què és dels pocs crims en què es culpa a la víctima?

Jo amb això he fet diversos reportatges sobre el tema. Faré una mica d'advocada del diable i crec que m'entendràs. Quan tu preguntes a les advocades sobre la revictimització que viuen les agredides quan van a fer una denúncia i perquè s'exposen a aquesta classe de preguntes que els fan els Mossos quan fan una denúncia i a tota la violència al mig del judici. Sobre el tema de recollir la denúncia hi ha una raó al perquè et fan les preguntes que fan i té cert sentit. A mi m'explicaven les advocades que els Mossos d'Esquadra que recullen la violència masculista, no sexual, sí que reben formació de gènere però les persones que recullen les denúncies per violència sexual no l'han rebut i, per tant, és molt més fàcil que cometin errors que resultin d'una violència molt severa per a la supervivent.

La història és que tenen una raó de ser moltes de les preguntes que fan els Mossos en recollir una denúncia. Per exemple, quan et pregunten com anaves vestida o si anaves sola pel carrer moltes vegades aquestes preguntes es basen en el fet que volen veure si existeixen càmeres de seguretat que puguin resultar una prova per donar validesa al testimoni de la víctima.

Quin és el problema? El fet de no rebre formació en violències sexuals o perspectiva de gènere implica que es faci aquesta pregunta a "bocajarro" sense que hi hagi una contextualització prèvia. Per exemple, com expliquen les advocades expertes en violències masclistes, fent una contextualització prèvia com: "legitimant el teu testimoni, que ens el creiem - que aquest molts cops és un dels problemes, que quan fas una denúncia hi ha certs recels per part del mateix cos policial que està altament masculinitzat- el que hem d'intentar ara és buscar proves perquè tal com és actualment el sistema judicial només amb el teu testimoni no estàs emparada i contra més proves aconseguim més possibilitats de tenir una sentència en la línia que volem. Aleshores et farem unes preguntes encaminades a recollir el màxim de proves que reforcin el teu testimoni i per això et preguntem per quins carrers vas anar i etc."

En comptes de fer aquesta explicació prèvia van directament a les preguntes perquè crec que molts dels operadors que treballen amb les víctimes no entenen que aquestes dones acaben de viure una experiència no només totalment traumàtica, sinó que les trenca per dintre, i que es fa molt difícil poder expressar-se amb total coherència i fer un relat construït perfectament. Seria molt més fàcil si se'ls hi enfoques i contextualitzes el perquè d'aquestes preguntes.

Això d'una banda, per intentar entendre el perquè de les preguntes que no és un "vull anar-te a destrossar" sinó un "vull anar a buscar proves però com sóc tant inútil perquè no he rebut formació feminista et faig sentir encara pitjor i et culpabilitzo". És normal que moltes dones no vulguin passar per aquest procés quan han viscut una agressió sexual perquè diuen: "A sobre ara, sense saber perquè, he d'explicar d'una manera coherent i lògic el que m'ha passat perquè tot el que queda recollit a la denúncia servirà com a prova en el meu judici. Imagina que al judici dic quelcom que no està a la denúncia, el cas ja cau. I ara jo he de dir si anava sola o estava borratxa i he de donar explicacions quan no sóc la culpable sinó que m'han agredit a mi?" És normal que això a moltes dones les freni de denunciar.

Però el problema no és només a la recollida de la denúncia, també és quan es produeix el judici. Moltes dones diuen que la violència viscuda en un episodi d'agressió sexual és molt menor que la que es dona en el judici. Per exemple, Dones Juristes fan una preparació prèvia al judici que és molt encertada i molt pensada en les supervivents d'aquestes situacions. La formació mostra a

què et pots exposar al judici: tipus de preguntes (vostè va obrir les cames?) o a què no et vulguin separar del teu agressor amb un *biombo*. Les preparen psicològicament i en l'àmbit logístic i tècnic de cara al judici.

Tornant a les preguntes hi ha moltes dones que diuen que òbviament no s'han de veure exposada a aquesta mena de preguntes quan acaben de ser agredides. S'entén però que la idea d'aquestes preguntes és recopilar el màxim nombre de proves. Això és important en els casos on hi ha submissió química.

Imagina't la desprotecció que pateixen les dones que han viscut una agressió amb submissió química. Si tu ets capaç de portar un relat lògic i aportar proves t'exposes a partir moltes violències, culpabilització, incredulitat i que no legitimin el teu testimoni imagina't si tu no ets capaç d'aportar totes aquestes proves perquè et despertés un dia *magullada*, no recordes res, vas al metge i et diuen que has patit una agressió sexual i no recordes res. I sense un acompanyament psicològic segurament no seràs capaç de recordar ni una engruna d'aquest episodi. Les dones que parlen amb aquesta classe víctimes diuen que és molt important l'acompanyament psicològic perquè quan anem treballant sobre aquesta qüestió i la víctima se sent segura és capaç d'anar recordant parts del que li ha succeït. Però si no ets capaç d'aportar cap mena de prova estàs absolutament venuda, ningú et creurà per sistema.

Sí, és un període, des que fas la denúncia fins que t'exposes al judici, de molta violència. Un període de violències extremes i contínues, de culpabilització i qüestionament, i és normal que moltes dones no vulguin denunciar en aquestes condicions.

Fins i tot quan poden aportar totes les proves com en el cas de La Manada amb documents gràfics i el testimoni de la supervivent surten aquestes sentències. A més, aquesta noia ha estat exposada a tots els altaveus públics i mediàtics i deia que arriba a saber-ho i no denuncia. Normal, jo tampoc denunciaria. No et sents protegida pel sistema judicial, tot al contrari quan tens tota la capacitat d'exposar-ho tot i tenint proves no reps una condemna que sigui lògica.

A Crític treballem les peces sobre violències masculines i sexuals de forma diferent que les rutines d'altres mitjans poden dur a tractar. Com veu enfocar o veu veure la necessitat de

fer-ho d'una altra manera? Heu passat per un procés de formació interna o ja teniu membres de l'equip formades en perspectiva de gènere? Quin ha estat el vostre camí per marcar aquesta línia a l'hora de cobrir aquest tipus de notícies?

Jo vaig arribar quan Crític estava a punt de fer tres anys i el feminisme era una cosa que els companys homes que formaven part de la redacció havien volgut incorporar. Com que són homes, i crec que són prou humils per entendre que hi ha qüestions que se'ls escapen, ho feien a través de l'Observatori IQ. Això està molt bé perquè com a mínim feien un pas enrere en qüestions que no els pertoquen parlar als homes i deixaven espai a aquestes dones que estan molt formades per parlar de feminisme i de violències quotidianes i els donaven aquest espai a elles.

Quan vam entrar la Laia Solsdevila i jo, que ens creiem legitimades per parlar d'aquestes qüestions, vam intentar que el feminisme prengués més relleu dins del mitjà de comunicació. Aleshores si que intentem, que no sempre aconseguim, que tots els temes i no només el que tenen a veure amb feminismes o violències tinguin perspectiva de gènere.

No ens definim com un mitjà de comunicació feminista en tant que no és un mitjà exclusivament de dones, i és la meva opinió personal. A part de moltes altres pràctiques que no tenim per ser un mitjà feminista com tenir una racionalització horària, hauríem de posar les cures al centre, per tant, no tenim la intenció d'anomenar-nos un mitjà de comunicació feminista. Però si intentem aportar la perspectiva de gènere perquè el feminisme no és només amb els continguts és amb la manera d'organitzar-se, promoure un tipus d'economia feminista, posar les cures al centre, intentar donar la volta amb algunes temàtiques perquè tenim totes unes dinàmiques imposades.

Però si volem donar importància al feminisme i intentar que sigui un relat central en el nostre mitjà de comunicació i abordar tots els temes, o tots els que puguem, des d'una perspectiva feminista o de gènere. Això d'una banda, aleshores intentem fer molts continguts que tinguin a veure amb això.

Sobre la violència sexual hem rebut a vegades formacions, no prou amples, amb les companyes d'IQ que ens han explicat una mica les tendències que tenen a vegades els mitjans de comunicació. També ens han donat eines per revertir-les.

Jo he treballat alguns temes sobre violències masclistes i violències sexuals i el que fem és ser prou honestes i humils per reconèixer que hi ha qüestions que se'ns escapen. Sigui perquè no les treballem en el nostre dia a dia o perquè no tenim contacte amb les supervivents d'aquestes violències i aleshores el que sí que fem és intentar tenir un contacte directe i un assessorament en tot moment amb entitats que sí que hi treballes.

Per exemple, ara estem treballant un tema justament sobre violència sexual amb unes dades que hem obtingut a través de la web de transparència i comptem amb l'assessorament de la Carla Vall, que treballa a IRIDIA i Dones Juristes, i de l'equip de Tamaia. Amb molts d'aquests continguts el que intentem és ser conscients de les nostres limitacions, per sort podem fer-ho perquè no som un mitjà que produeixi informació diària perquè no fem seguiment de l'actualitat, aleshores demanem molt el consell d'aquestes entitats.

Quan hem parlat amb supervivents de violències masclistes sempre he passat el relat a algunes entitats i els he demanat esmenes. Perquè hem pactat prèviament amb les entrevistades quines parts del seu relat se sentien còmodes publicant, però sempre els he passat perquè em facin esmenes al respecte perquè entenc que és una qüestió molt sensible i que òbviament elles tenen l'última paraula.

També fem molt assessorament quan acabem una temàtica o l'estem treballant, preguntem si l'enfocament és el més adient. Ha sigut molt útil perquè jo a vegades he volgut enfocar algun tema d'una manera determinada i elles m'han dit que no perquè podia ser colpidor o dolorós i potser estaria millor enforçar-ho per una altra banda. Perquè també molts cops quan parlem de violència sexual ens centrem amb el malestar de les supervivents d'aquestes situacions en comptes de l'empoderament que han fet durant el procés de recuperació.

Enfocar la recuperació és un aspecte que van comentar molt les dones que van fer la presentació a la Facultat de Comunicació de *Recomanacions per informar de violències sexuals* fetes per AADAS, Dones Juristes, Almena Feminista i l'Ajuntament de Barcelona.

També hem fet una formació amb AADAS. Sí que tenen raó, a vegades ens focalitzem molt en això. Vaig entrevistar a una dona que és supervivent de violències sexuals i deia que a vegades llegeixes mitjans de comunicació i et dones compte que quan tu has estat agredida sexualment només et queden dues sortides: o et suicides o acceptes que estaràs malament tota la teva vida. Això no hauria de ser així.

El procés que han fet totes aquestes dones, sobretot les que tenen forces per visibilitzar-se com a supervivents i que per tant ja han tancat aquest procés, és d'una admiració absoluta. El que s'hauria de fer en comptes de focalitzar-nos sobre totes les misèries que han hagut de viure en aquest procés també hauríem de ficar el focus en com han estat capaces d'empoderar-se i de sobreviure. Parlar de tot el treball que han fet juntament amb assessores, juristes, psicòlogues i el que sigui necessari. Però tot el procés aquest és molt maco.

Que és també part de la realitat i és esperançador per altres dones.

Absolutament. Jo amb Tamaia justament estava enfocant el tema d'una manera determinada i em van dir: "Per què no li donem la volta i intentem enfocar-ho d'una manera que sigui més encoratjadora per a les supervivents d'aquesta situació?". A més, no estem intentant relatar experiències d'èxit com si fossin una qüestió aïllada sinó que moltes de les supervivents fan aquest procés i això els dona moltíssima forces i és molt admirable. En comptes de buscar la part negativa, no buscar la positiva perquè seria molt il·lús parlar d'una part positiva, però sí que és veritat que hi hagut moltes dones capaces de subvertir aquesta realitat. És molt admirable i està molt bé que fiquen el focus en això.

Els mitjans a vegades sí que mostren les violències sexuals dins el seu context sistèmic però cauen en un problema que també els estan passant a organitzacions internacionals com l' ONU, com és el cas del reconeixement de la violència sexual com a arma de guerra en els conflictes armats com va fer el Consell de Seguretat. En aquests casos s'entén aquesta dimensió sistèmica i la violació, en concret, no com a exercici de plaer sinó de sotmetiment i humiliació. En el cas dels conflictes armats els mitjans s'hi fa més ressò que no en contextos de pau segons el que he anat trobant. No sé si des de l'experiència tens alguna consideració en aquesta línia, o si comparteixes aquesta visió.

Evidentment sempre és més fàcil parlar des de fora i en un context de guerra és fàcil entendre que per fer mal les dones som un col·lectiu que s'utilitzarà en aquesta guerra. Aleshores és molt més fàcil entendre que per establir, de produir el màxim mal possible en conflicte bèl·lic les dones som l'esglaió més "fàcil" per on atacar, en un context de pau també però en un context de guerra encara més.

És el que et deia com que moltes vegades tenim una imatge molt estereotipada dels agressors. Entenem que en un conflicte bèl·lic on els agressors estan totalment desposseïts de tota humanitat aniran a actuar contra les dones com l'esglaió més baix.

Això va molt lligat amb el paradigma d'un agressor determinat, d'un agressor tipus, amb la imatge social que tenim de l'agressor, que és una persona totalment desviada. Un monstre que no és un individu normal i corrent que té una feina normal, una família normal i que no agredeix perquè se sent legitimat per un sistema que l'empara. No entenem que no són persones desviades. En un conflicte armat o en un espai o país que hi ha conflicte entenem que això és molt més fàcil que es produeix que en un espai de pau.

Però no és una qüestió de què hi hagi guerra o que hi hagi pau, és una qüestió que entenem els agressors com persones que es devien de la norma en comptes d'entendre que el patriarcat és la norma. Per tant que hi hagi agressors que se sentin amb la llicència per poder exercir violència cap a les dones no és perquè hi hagi una desestabilització en una societat determinada sinó que això és el sistema. El que hem de fer les dones és subvertir aquest sistema i que no s'entengui que és un monstre aïllat el que exerceix violència cap a les dones sinó que està emparat per un sistema. Per tant, el que cal fer és carregar-nos aquest sistema en conflictes bèl·lics o en estat de pau.

Per acabar, tot i que he trobat informacions a vegades descoratjadores fent la recerca, les dones que he entrevistat s'han mostrat positives d'avant l'inici d'un canvi de paradigma en la cobertura de les violències sexuals. Comparteixes aquesta visió i si és així per què creus que és degut?

Crec que la comparteixo a mitges. El fet que el moviment feminista estigui prenent molta presència al carrer fins ara ha tingut incidència. Com deia la Nerea Barjola en el cas de les nenes d'Alcàsser la cobertura mediàtica intentava dir a les dones que a la que ens atrevim a aventurar-nos a l'espai públic som potencials víctimes dels agressors, és a dir, responsabilitzava a les dones que s'havien aventurat a l'espai públic i havien estat víctimes de violències sexuals perquè havien subvertit un rol social que se sobreentén a les dones; estar recloses a l'esfera privada.

Crec que el moviment feminista ja ha trencat aquesta lògica fa temps i cal tenir en compte que el moviment feminista no sorgeix amb la gran vaga del 8M de 2018, sinó que és un moviment que ve de fa molts anys i que ara a pres el carrer. No és fruit d'un sol dia sinó és fruit de les que ens han precedit que durant molts anys han assentat les bases perquè ara pugui haver aquesta explosió als carrers.

El fet que hi hagi aquesta explosió als carrers i que, per tant, el moviment feminista s'hagi convertit en un actor polític i social molt fort fa que els mitjans de comunicació s'hi hagin de posicionar. És a dir, no podem ignorar una realitat quan és tan palpable i tan evident a la nostra societat i per tant els postulats i els discursos del moviment feminista comencen a colar-se a l'esfera mediàtica. Ja no són quatre boges que s'organitzen el 8M sinó que són moltes dones que no només es mobilitzen pel 25N i el 8M sinó que surten als carrers quan hi ha sentències com les de La Manada, quan hi ha decisions polítiques de determinada índole o davant de l'amenaça de Vox. És a dir, que ens organitzem i comencem a ocupar els carrers en diverses ocasions i, a més, d'una manera cada cop més gran, cada cop hi ha més companyes que se sumen a aquesta lògica i volen prendre els carrers.

Per tant, ara és un context polític en què és fàcil que els mitjans de comunicació siguin més permeable a aquesta classe de discursos que lidera el moviment feminista. Justament per aquesta qüestió: perquè és un element que està al ordre del dia i té molta presència social i política també té molta presència mediàtica.

Quina és la por? Que això sigui un fruit d'un moment determinat i que després quan no sigui tant la novetat deixi de ser tant transcendental pels mitjans de comunicació. Per això és important l'organització del moviment feminista, que està molt organitzat i és important que segueixi sent

un actor de pressió a nivell social, públic i mediàtic per incloure les reclamacions que tenen les dones i posar blanc sobre negre sobre la situació que estem vivint. És a dir, per intentar colar per totes les vies possibles el fet que el sistema que tenim és un sistema que ens vulnera, és un sistema de dominació sobre la meitat de la població. Ens fa estar exposades pel simple fet de ser dones i ja no et parlo d'altres interseccions que ens poden traspasar.

La por és que això quedi com un relat eventual que s'explica ara perquè el moviment feminista té molta presència. Sinó que ara els mitjans de comunicació tenen una bona oportunitat, i alguns ho estan fent i és sorprenent perquè en alguns mitjans de comunicació que no tenien el feminisme com un dels seus eixos ara estan començant a sortir en algunes redaccions aparts o subapartats que parlen de feminisme en el seu dia a dia, cosa que és positiva però la història és que no sigui només una cosa de màxima ebullició ara i que després es quedi sota l'estora.

És important que les reivindicacions del moviment feminista no només es recullin per parts dels mitjans de comunicació sinó que calin en les estructures dels mitjans i que comencin a produir la informació tenint en compte les reivindicacions del moviment feminista. Això implica i passa, i entenc que no tots els mitjans de comunicació tenim la mateixa facilitat per fer-ho com en què treballa que no fa seguiment i cobertura de l'actualitat, per un assessorament, tant com sigui possible en totes les redaccions per parlar de forma responsable de les violències masclistes i de les violències sexuals.

Comencem a revertir errors del passat com situar la culpa d'aquestes agressions sobre les dones, com estereotipar les supervivents de violència masclista i crear uns agressors tipus com centra-ho a les denúncies, com encara donar cobertura a les persones o partits que parlen de denúncies falses sense contrastar-ho de manera específica, moltes vegades m'ha sorprès que hi ha hagut mitjans de comunicació que sí que han pres aquesta responsabilitat però altres no. Per exemple, quan es donava cobertura al relat de Vox, que una altra història seria si se li ha de donar cobertura o no, no es confrontaven aquests discursos. És una responsabilitat dels mitjans de comunicació intentar fer el contra discurs o un discurs contra hegemònic com el que planteja Vox. Si Vox o el partit popular t'estan dient que el 25% de les víctimes de violència són els homes intenta rebatre-ho amb xifres. Si quan aquests partits polítics comencen a fer apologia de les denúncies falses i et diuen que s'han de prevenir és molt fàcil des dels mitjans de comunicació rebatre-ho amb dades

oficials, ja no t'estic dient que vagis a femicidio.net sinó que vagis a les pròpies dades de la Fiscalia General de l'Estat.

Vull dir; és molt fàcil guanyar el relat perquè les dades i les xifres estan de la nostra part la història és que tenim un sistema que no ens empara i els mitjans de comunicació per un acte de responsabilitat haurien d'intentar estar al costat de les persones que intentem sobreviure a aquesta xacra.

Annex 4: Cristina Pulido, professora de la Facultat de Ciències de la Comunicació

Malgrat que com a consumidores tenim molt clar quan escollim un diari, una ràdio o una televisió que aquestes tenen una línia editorial l'hora de tractar la informació es pressuposa una certa neutralitat. Fins i tot en el cas de les violències sexuals confiem cegament que el relat que se'ns narra sigui neutral. Com es construeix aquesta imatge de neutralitat en casos on hi ha un abús de poder o discriminació com són aquests?

En aquest sentit igual et torno la pregunta. No penso que existeixi la neutralitat davant de qualsevol informació.

Una cosa és que intentis, evidentment com ens diuen els codis deontològics professionals, ser el més objectiu possible. Però com? Doncs d'una forma plural, incorporant totes les veus, incorporant les fonts més importants, etc. Però en el moment que tu relates una notícia, per molt que vulguis portar aquesta excusa la neutralitat no existeix perquè el que sortirà és el relat que sempre ha sortit, sinó que en tot cas s'ha de ser molt professional i rigorós en com tractes la informació.

En aquest sentit penso en la importància del que és una subjectivitat creada des de la intersubjectivitat. En el cas dels mitjans seria incorporar totes les veus.

Clar en el cas de les violències masculines és un altre tema. Evidentment es necessita una línia editorial que faci que es tingui en compte que, en aquest tipus de notícies, hi ha una

responsabilitat molt gran, perquè depèn de com facin el tractament estaràs ajudant a prevenir o estaràs reproduint l'assetjament. Vull dir que aquí no hi ha mitges tintes.

En temes de violències masclistes no es pot ser neutral, és impossible perquè depèn de com facis tu el tractament o contribueixes a assetjar, a reproduir la revictimització, o estaràs realment contribuint a prevenir. Aquí cada mitjà ha de prendre la seva decisió i els mitjans tenim un deure de responsabilitat social on se sobreposa que sempre estarem a favor d'allò que ens farà avançar com a societat. Reproduir assetjament a través de la cobertura que fem el que ens fa és anar cap enrere i la missió fundacional dels mitjans és tot el contrari.

Quan parles de què el relat mediàtic sempre està dibuixat pels mateixos qui creus que som aquests "mateixos" que tenen accés a modelar aquest discurs mediàtic al voltant de les violències sexuals?

En el tema de violències masclistes en adults com en abusos sexuals a menors és on surt, amb perdó, tota la porqueria. Vull dir el següent: Els mitjans de comunicació són una font de socialització importantíssima en la societat i tenen un impacte. Són una font més. Ja sabem que la família, l'escola, el grup d'amics i d'amigues són importants, però els mitjans formen part de les fonts de socialització bàsiques en quant nosaltres construïm la nostra idea del món, la nostra identitat, els nostres valors i els nostres gustos.

Evidentment ja hi havia una autora, que si després vols, te la puc passar, que deia si a les redaccions i editorials hi ha casos assetjament sexual és normal que després quan es facin cobertures d'abusos i violències masclistes on es traslladi aquest masclisme. D'alguna manera posa el fil a l'agulla dient qui és el que ha relatat com ha de ser o s'ha d'explicar aquests relats.

Recordo molt un cas de fa dos o tres anys, hem tingut molts ara, però que era d'un adult que va assassinar a una menor, de 13 anys. L'havia estat abusant durant molt de temps i el que es va titular va ser: "*Niña siniestra vuelvo loco a hombre normal*". Això fa tres anys o quatre al nostre país. Com algú es pot atrevir a fer aquest titular? I com, no només el que fa el titular sinó totes les persones que aproven que aquest titular perquè surti. És ell el que ha assassinat a una menor, el que ha abusat, i resulta que és *la niña siniestra que vuelve loco a un hombre normal?*

Que ens està dient això? Doncs que a les redaccions els equips de mitjans hem de parlar i aportar les evidències científiques dels fets i treballar perquè els ambients de la redacció siguin segurs. Si ha sortit aquest titular, és perquè s'ha permès des de la redacció i des de l'equip editorial que surti.

Aleshores quines són les fonts d'autoritat? Clar les fonts d'autoritat aquí entrem... perquè després si també revises algunes sentències de judicis... Que hi ha jutges i advocats impressionants que estan fent una feina increïble, perquè si no sempre sembla que són els dolents i els que ho fan bé sempre acaben tapats. Però clar que un jutge faci una sentència sobre un avi que abusava de la seva néta de quatre anys i decideixi a la sentència que no és tant greu perquè la neta no diu que no. *Es que claro tiene cuatro años y es su abuelo que quieres que diga?* O sigui realment el que cal és molta formació

En tots els àmbits ja sigui a les redaccions, als jutjats...?

Tot i, a part, s'ha de tenir d'una política de tolerància zero a qualsevol tipus d'assetjament. Aleshores, si no s'aplica això dins de la redacció o dins de l'equip, tenint molt clar que no pot ser fer cobertures d'assetjament sexual de segon ordre perquè com a mitjà tenim una altra missió.

Sí que s'ha de tractar amb compte la informació i no acusar abans que es declari el culpable, perquè a vegades també fem nosaltres sentències sense que hi hagi un procés judicial i això no es pot fer tampoc.

Encara que no hi hagi formació amb perspectiva de gènere a les redaccions...

Ha de ser-hi i a més a de ser una formació que sigui de qualitat i científica. Perquè després també hi ha molt *despiste* dins dels estudis de gènere i a vegades es diuen unes coses... També per fer autocrítica per poder millorar. Però si s'hauria de fer.

Bé doncs, a la Facultat recurrentment ens repeteixen que hem d'anar a les dades, a les fonts. Tot i això, quan llegim informacions relacionades amb les violències sexuals falten

dades que ens contextualitzin o ampliin la informació. Aleshores per què ens manquen aquestes dades en les informacions sobre violències sexuals? És per com es conformen les redaccions? És deliberat? És a dir, si en qualsevol altra notícia em fiques quina és l'última enquesta en què es parla d'aquell crim i en canvi rarament parlem que enquestes com les del CIS ens estan dient que el 70% de les violacions les perpetuen persones conegudes. És inconscientment? No prestem tanta atenció o interès a aquesta mena de notícies?

Fas molt bé de destacar aquest punt en el teu treball i és posar fil a l'agulla i di : "si sempre ho fem amb les altres notícies perquè amb aquestes no? Per què no apliquem la mateixa lògica que fem amb les altres? Que està passant aquí?". Aquí hauríem de fer una enquesta, anar a les redaccions i tot això. Però evidentment és una mostra del que passat a la societat. És un tema que anem millorant però encara queda molta feina. Una de les coses que ens queda és que no és un tema que es prengui en serio.

Encara que sí que estigui canviant i que molts mitjans li estiguin donant la volta encara es culpabilitza molt a la víctima i aquelles persones que la defensen. Aleshores per què *nos vamos a preocupar de poner más cosa?*

Encara són temes que es tracten com successos, encara que hi hagi diaris que estan canviant i ho posin en portada. Pensa que tot el tema d'assetjament, abusos i tal ha estat a la secció de successos com una cosa que passa sense més. Aleshores a la secció de successos clar tampoc es fa molt treball de fons, de connectar-ho amb dades o investigació científica, sinó que és una *suceso más*. Sembla que encara no se li ha tret el *san benito* de que és un succés.

Són resistències perquè clar si s'ha de començar a tractar de forma diferent, d'alguna manera requereix més coherència amb el que faig jo com a persona i periodista. A vegades també és com una cosa inconscient com: "*que no este demasiado porque sino esto...*"

No me quiero ver identificado?

Sí. Aleshores clar sobretot el que és molt important deixar clar és que sí que és una decisió editorial. Si tu al teu mitjà dius: "això és important i s'ha de tractar així" és molt fàcil canviar-ho al dia següent. Però has de fer la formació, evidentment, perquè molta gent no té dades ni formació en aquests temes. Però és pot fer.

Són resistències. És *dejadez* que vulguis tractar-ho igual, és continuar tractant-ho com si fos un *suceso*. En el fons és no posar-ho com una prioritat.

Una major presència de dones en càrrecs editorials creus podria ser una solució? Ho comento perquè el GMMP de 2015 apuntava que aquelles redaccions amb un major nombre de dones en posicions de poder tractaven, en molts casos que no en tots, el tractament de les violències era una mica millor. Potser que sigui perquè al final com persones, sent subjectives, tendim a destacar el que ens afecta més de prop?

A veure hem de ser conscients. No sé si tu has vist l'enquesta que es va treure fa un temps on sortien les dades del percentatge de ciberassetjament que viuen les dones periodistes. És una que es va presentar fa quatre o cinc mesos amb dades internacionals que són molt greus. És que els companys de professió, en el meu cas encara queestic aquí a la universitat, però es pateix assetjament en un percentatge molt alt. A vegades també són entorns molt competitius on no es garanteix una solidaritat, un companyerisme. Aleshores tot això generen situacions que fa que moltes se'n van i es posen a treballar d'altres coses o el que sigui. I mira que vens a la facultat de comunicació i el 80% són noies. Què passa després que a la majoria dels mitjans hi estan homes, no?

Però també he de dir que, evidentment, que es necessita més equiparació i paritat a les preses de decisions, això evidentment. Ara bé, també seria un error confondre que amb què hi hagi una dona ja estarà bé. Perquè moltes vegades no podem perdre de vista que a la lluita contra la violència masculista sempre hi ha hagut homes i dones junts contra aquesta xacra. Perquè eren dones i homes que apostaven per la llibertat i no podem oblidar que també hi ha hagut sempre homes i dones a favor de la violència, és a dir, recolzant als assetjadors. Perquè si no sembla que tots els homes i no és veritat, hi ha homes molt més feministes que algunes dones. En el sentit aquest de compromís contra la violència masculista, etc. I també hi ha moltes dones que quan

agafen el poder reproduïxen el rol dominant masculí i és horrible. Inclús fa patir a les noies molt més

Vull dir que amb això hem de tenir clar que no és qüestió només de gènere, que sí, quant a paritat estic totalment a favor, però no pensem que aquest és l'únic element solucionador. També han que veure les sensibilitats, els valors i els posicionaments que prenguin les persones que formen part de l'equip.

Dèiem abans que la majoria de les notícies sobre violències sexuals es troben a la secció de successos i fent la recerca a través d'algunes autores parlaven que molts cops aquestes violències no es ficaven dins del seu context sistèmics però en canvi s'entenen com a arma de guerra en alguns conflictes bèl·lics i no en contextos de pau. Per què sí que s'assenyala més el context sistèmic en aquests casos? Perquè des de fora sempre és més senzill? Fernández Díaz apuntava que servia per dividir els agressors entre "ells" i "nosaltres", com aquells que mai fariem aquestes barbaritats, comparteixes aquesta anàlisi?

Això com sempre, a nivell de socialització, de context cultural, però de les vides pròpies, no? Sempre és més fàcil parlar dels conflictes dels altres que del d'un mateix i això també ho reproduïm els mitjans. També és més dur dir, tot i que El País va fer una cobertura molt bona, qui va ser el primer catedràtic assetjador de la Universitat de Barcelona per exemple. Un home que va estar condemnat però no es va poder fer perquè havia prescrit. Un altre tema: *porque prescriben estos delitos y otros no?* Que és una altra, com si fos igual quan passen tres o quatre anys. Ara en els casos dels menors s'està ampliant però es que al Regne Unit *nunca prescribe, tu puedes ir con 90 años y denunciar*. Això seria una altra tema però també forma part del mateix.

Sí, penso que a vegades forma part de la lògica que fem i extrapolem també als mitjans. És a dir, parlar de fora és com més fàcil. Tot i que crec que des de fa uns anys els mitjans ho estan parlant més amb tota la mobilització del 8M i el judici de La Manada ja hi ha certs diaris que ja tenen una política al respecte. També el moviment de *Las periodistas paramos*, que ara són les comunicadores i tot això, ha tingut molt a veure perquè moltes periodistes de molts mitjans va haver-hi una

mobilització molt forta, ho dic perquè hi vaig estar a l'assemblea de Madrid, ha fet que es preguessin decisions. Però no està fàcil.

Tot i això totes les que us he anat entrevistant us mostreu positives de cara al futur...

Sí, sí. Jo crec que sí.

Algunes més convençudes algunes amb més recel perquè una flor no fa estiu...

Jo crec que no, crec que és imparable. També perquè vosaltres, les generacions que veniu darrer nostra, aneu ja o el que percebo jo veniu amb les coses molt més clares i sense titubejar. Vull dir: es veu més clar el que és assetjament i el que no, el respecte a la identitat de cadascú en tots els sentits. No sé, jo tinc la sensació o l'esperança que els que veniu aneu forts i no deixareu passar ni una. *O esta es mi esperanza.*

Tornant a la representació de les víctimes si bé als agressors se'ls pot veure representats a vegades dins de l'alteritat, perquè pot ser difícil reconèixer alguns agressors que se surten d'aquesta imatge del "desconegut que ataca a les tres de la matinada", en el cas de la representació de la víctima malgrat que són protagonistes de la violència que han patit se les segueix objectivitzat. Per què?

Estem reeducant també al món del periodisme per incloure tota aquesta perspectiva en el tractament més rigorós i d'aquest aire més feminista. Però el tema és que a vegades, sí que és veritat en els nostres mitjans s'ha objectivitzat molt a la dona i es menciona menys a l'agressor. Això té una connotació perquè el moment el que el fas invisible l'estàs excusant i en canvi poses tota l'atenció en la víctima. D'alguna manera hi ha inclús aquesta sensació de: "*algo habrá hecho*". Mentre que l'agressor com que no existeix. Aleshores el subjecte realment d'una violació és l'agressor de forma que no hem de posar la víctima en el focus.

És com hi ha un abús sexual a una menor. Es parla més de la menor que no del que ha abusat. En perfils i tot.

El focus ha d'estar sobre qui ha agredit i d'alguna manera és allà on hem d'anar perquè en l'acció de la violació el que ha violat és el subjecte, ja anant a un nivell pragmàtic d'analitzar les oracions. En tot cas, de la persona agredida s'ha de parlar des del respecte i no des de l'objectivització. Aleshores, continua sent així perquè està molt arrelat. També es parla molt així entre la gent. Al final també els periodistes quan fan una notícia mostren com estem parlant tots. Quan comencem a canviar nosaltres els mitjans canvien, sinó fixa't en aquest detall.

Per exemple, hi ha uns estudiants d'aquí en una assignatura que hem tingut de mètodes de recerca que han estudiat les notícies sobre el cas de La Manada abans, quan surt i el judici, i després, amb el rebuig, i com canvia com s'explica el tema. És molt interessant veure la relació que hi ha entre la societat i el periodisme.

Ara això tampoc ens ha de fer caure en què tot és culpa de la societat perquè clar, els periodistes ens podem rentar les mans dient: "*bueno esto se habla así y ya esta*".

Al ser els mitjans un agent de socialització es fa complicat perquè sembla un cercle molt, molt viciós, no?

Clar, però bé aquí també està perquè ens estem formant i perquè vols ser tu periodista. D'alguna manera també tenir-ho molt clar.

També tenim uns codis deontològics on queda molt clar. Perquè a vegades ens fem unes preguntes que si anem al codi deontològic, tant el català, com l'espanyol, com l'uropeu o l'internacional, si es complís realment al que allà es diu tindríem uns mitjans d'una qualitat impressionant. Ens aniria súper bé. Però el tema és que sistemàticament hi ha molts apartats dels codis deontològics que ignorem.

Amb tot això que parlàvem sobre el llenguatge; molts cops el llenguatge que es fa servir a les notícies indueix a fer aquesta revictimització, a qüestionar la víctima, un qüestionament que en altres tipus de crims no es dona.

No, és el que dèiem. Quan hi ha un robatori no dius això. L'han robat, no hi ha qüestionament. Per què amb el tema de l'assetjament sexual sí? Perquè sempre hi ha aquesta d'això de "algo haurà fet". Igual no és tant innocent.

Però no només això sinó que, a més, si anem més a fonts de tot, és com que dona ràbia. Perquè després de la víctima també a les persones, entitats i institucions que recolzen a la víctima i aquests reben també atacs, el que es diu assetjament sexual de segon ordre. Això impressionant perquè és com una ràbia que diu: "*no queremos que salga gente apoyando a las víctimas* perquè això ens requereix a nosaltres un canvi". Contra més gent rebutgi la violència les persones que estan exercint masclisme i violència els exigeix un canvi.

Aleshores que podem fer perquè això no passi i mantenim el status quo? Pues nos los vamos a cargar, vamos a difamar, vamos a decir que ella se lo ha buscado, mira como iba vestida, saps?

Comencen a buscar i amb els circuits que recolzen la víctima fan el mateix. Sempre passa el mateix però, per què? Doncs, perquè els fa ràbia que hi hagi gent valenta, lliure, que decideixi que això s'ha acabat. Com fa ràbia doncs que fem? Doncs ens els carreguem. Però bé, se'ls han acabat els dies a aquesta gent.

Sí, que hi ha encara reminiscències però també cada cop hi ha més gent valenta i més lliure. I això sí que és una cosa que puc dir perquè cada com hi ha més gent disposada a parlar del que els ha passat i posicionar-se. És veritat que també s'ha d'anar amb compte perquè aleshores els altres contraataquen amb més força.

Amb aquest sentiment de què la gent sigui més lliure Nerea Barjola explica que el cas de les noies d'Alcàsser serveix per donar un missatge adoctrinador i moralitzador a les dones com que l'espai públic no és per les dones, el fet de culpar a la víctima de la seva agressió... Però cada cop amb les diverses mobilitzacions i la gran tasca de sensibilització veiem que hi ha més persones que reclamen aquest espai públic per exemple, però tot i així, encara hi ha notícies que recalquen si anava sola pel carrer, quins efectes tenen aquesta mena de notícies sobre les dones?

Una cosa és, i podem estar contentes, que cada cop hi ha més consciència en tots els espais. De fet aquí hi ha tot el protocol aquesta dels espais de nit a les discoteques, fet que abans era inimaginable que passes. Hi ha una consciència social i per tant tots ens hem de coordinar. Abans era un tema privat, ara és un tema social.

Totes les noies sabem que pel fet de ser noies tenim un risc superior al d'un noi. Aleshores totes hem de tenir sempre previstes mesures de prevenció. Quantes agafem el telèfon per fer veure que estem parlant? Quantes porten alguna cosa? Clar i que t'ho continuïn dient. Però hem de separar, és a dir, fins que no tinguem una societat totalment segura ens hem d'ajudar a prendre mesures perquè ens poden passar coses. És millor anar sola? Doncs sí. És un *fastidio*? Sí, però clar, què fas? No fer-ho? Perquè també hi ha altres persones que diuen: "jo sóc lliure i passo de prendre mesures de prevenció". Jo m'estimo més la vida.

Això no impedeix que continuï treballant perquè un dia no m'hagi de sentir així en cap espai.

Has comentat una cosa que a les altres entrevistes s'han anat repetint també i és que el tractament de les violències sexuals, i de les violències masclistes, ha deixat de ser un tema privat per passar a ser un tema social i fins i tot entrar a l'agenda política. Veus com això també ha afectat la cobertura dels mitjans de comunicació?

Sí. És el que dèiem aquesta retroalimentació com agent socialitzador, evidentment, sí que hi ha hagut un canvi. Hi ha cobertures millor que unes altres però altres són excel·lents. Hi ha exemples de periodisme excel·lent en aquest tema, això no ho podem perdre de vista. Per exemple, el documental de *Documentos tv* de "*Voces contra el silencio*". No sé si l'has vist, però va guanyar un premi i tot al festival de l'Hamburg de l'any passat. És molt bo en temes de retractar de les veus de les dones, perquè hi ha una gran respecte a les noies. A vegades en temes de violències sexuals els periodistes podem fer la cobertura caient en el morbo, en allò fosc. I en el tema dels abusos sexuals a menors *ya no te digo nada*. Hi ha cada informe que un nen ho veu i no voldrà denunciar mai.

En tot cas sí que és cert que hi ha hagut aquest canvi. Ja podem trobar més peces amb un tractament com un tema social que no privat. Ja no és veu com un tema privat, diria. Abans era com que no t'hi podies ficar perquè era una cosa privada i això ja no existeix.

On encara continua havent-hi més tabú és en els abusos sexuals a menors. Allà encara no s'han trencat aquestes dinàmiques. Perquè el dia que surti tot allò serà una caixa de pandora que és necessària trencar perquè hi ha moltes víctimes i també perquè hem de crear un entorn millor per les generacions que vindran.

Laura Aznar, de Crític, a la que vaig entrevistar va comentar que ara també hi ha nou enfocaments com el procés de recuperació, que també forma part de la realitat. Creus aquestes noves peces són una línia a seguir?

Totalment. Si sempre es pinta les víctimes com si ja no poguessin fer res més a la vida i no és veritat. Hi ha moltes supervivents d'abusos sexuals i estan liderant, recerques, campanyes, moviments socials. Aquesta visió de la víctima com *loser* fa molt mal, perquè penses: "no ho diré perquè no vull ser una *loser*". A més que no és cert.

A vegades intentem fer sempre la mateixa imatge de la víctima. Per això el documental de "*Voces contra el silencio*" surt la veu de la primera víctima que va denunciar oficialment al catedràtic de la UB i ella després va fer una tesi doctoral sobre aquest tema i s'ha convertit en un referent molt important en aquests temes.

Nosaltres tenim la responsabilitat de mostrar aquests avenços també, perquè això encoratja a altres a dir: "doncs jo també denunciaré". Els referents positius són molt importants.

Sí que totes heu estat d'acord que ens trobem en un moment de canvi però en el que no esteu del tot d'acord és quan s'ha viscut el moment d'inflexió o si aquest està encara per venir.

Això ve de fa molts anys. Ara estem recollint els fruits però s'ha sembrat des de fa molts anys, gairebé des que va començar el moviment feminista fa un segle o més. Si acotem més, aquí en el

nostre país, hi ha hagut molts col·lectius que han estat treballant en aquest tema durant dècades. Per exemple, aquí a Catalunya la funció que ha fet la Plataforma Unitària contra les Violències de Gènere ha estat cabdal. Va ser, i s'ha de reconèixer, el moviment social que va recolzar que aquest tema passés de l'àmbit privat al públic. És la Plataforma la que comença a reunir-se en places públiques per rebutjar les violències, no oblidem això. Hi ha un treball de molta gent i en el cas de Catalunya el treball de la Plataforma Unitària contra les Violències de Gènere importantíssim perquè va ser qui va portar-ho als espais públics. Això no pot passar per alt perquè les acadèmiques i tot això, però qui va ser qui ho va portar al carrer? Que hi ha moltes acadèmiques que també hi eren al carrer però ho dic per completar una mica el dibuix.

Aleshores el treball d'anys i anys i anys perquè passes de privat a públic i després clar, també surt el moviment de dones periodistes perquè les dones s'estan organitzant perquè hi ha una consciència de com a col·lectiu de periodistes tenim una responsabilitat. Ara mateix hi ha moltes iniciatives. En l'àmbit del periodisme sí que és cert que ja hi havia alguna cosa però sí que el fet més global passa fa tres o quatre anys. En el meu cas per exemple quan vam crear el *Diario Feminista* era perquè veiem que no hi havia cap mitjà que tingués una forta línia editorial en aquest tema. Des que el vam crear, que va ser el 25 de novembre de 2017 com una declaració d'intencions, va coincidir que als poc mesos ja es va començar a parlar més.

Ara mateix jo estic molt contenta perquè hi ha moltes publicacions que tenen seccions específiques. Hi ha hagut un canvi bastant fort però no ens hem d'oblidar que ha estat per una feina anterior, fruit del treball de molta gent.

7. Bibliografia

Aggarwal, R., Classen, C., Gronskaia O. (2005) *Sexual Revictimization. A review of the Empirical Literature*. Recuperat de: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1524838005275087>

Ajuntament de Barcelona, Almena, AADAS i Màster de Comunicació i Gènere (2018). *Recomanacions per informar sobre les agressions sexuals*. Recuperat de: http://dones.gencat.cat/web/.content/03_ambits/mitjans_comunicacio/Recomanacions-AGRESSIONS-SEXUALS.pdf

Amnistia Internacional (2018). *Ya es hora de que me creas. Un sistema que cuestiona y desprotege a las víctimas*. Recuperat de: <https://doc.es.amnesty.org/ms-opac/recordmedia/1@000030392/object/39260/raw>

Barjola, N. (2018) *Microfísica sexista del poder. El caso Alcàsser y la construcción del terror sexual*. Barcelona: Virus editorial

Borraz, M (22 novembre 2018) La mitad de las comunidades autonomas no cuentan con centros especializados para víctimas de violencia de sexual. *Eldiario.es*. Recuperat de: https://www.eldiario.es/sociedad/comunidades-autonomas-especializados-victimas-violencia_0_838167166.html

Centro de Investigaciones Sociologicas (2015) *Macroencuesta de violencia contra la mujer*. Recupert de: http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/colecciones/pdf/Libro_22_Macroencuesta2015.pdf

Comité para la Eliminación de la Discriminación contra la Mujer (2017). *Observaciones finales sobre los informes periódicos séptimo y octavo combinados de España*. Recuperat de: <https://www.idhc.org/img/butletins/files/CEDAW2017.pdf>

Consell de l'Audiovisual de Catalunya (2009). *Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació*. Recuperat de: <https://www.cac.cat/acords-recerca/recomanacions-als-mitjans?text=&month=all&year=all&page=1>

Convenio del Consejo de Europa de sobre prevención y lucha contra la violencia contra la mujer y la violencia doméstica. Boletín Oficial del Estado, 137 § 5947 (2014)

Coronel, E., Gutiérrez, C., Pérez, C. (2009). *Revisión teórica del concepto de revictimización secundaria*. Recuperat de: http://www.scielo.org.pe/scielo.php?pid=S1729-48272009000100006&script=sci_arttext&tlng=en

Corporación RTVE (2010). *Manual de Estilo de RTVE*. Recuperat de: <http://manualdeestilo.rtve.es/cuestiones-sensibles/>

Davis, A (1981) *Mujeres, raza y clase* (2ª ed.) Madrid: Ediciones Akal

Despentes, V. (2006) *La teoría King Kong*. Barcelona: L'Altra Editorial

Fernández, N. (2003) *La violencia sexual y su representación en la prensa*. Rubí: Anthropos

Gallego, J. (2008). De reines a ciutadanes. La imatge de les dones als mitjans de comunicació. *Dossiers Feministes*, 11, 71- 87.

Instrumento de ratificación del Convenio del Consejo de Europa sobre prevención y lucha contra la violencia contra la mujer y la violencia doméstica, de 6 de junio, Boletín Oficial del Estado, 137 § 42946 (2014)

Ley orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género, Boletín Oficial del Estado, 313 § 21760 (2004)

Ley orgánica 22/2005, de 29 de diciembre, de la comunicación audiovisual de Cataluña, Boletín Oficial del Estado 38 § 2452 (2006)

Ley orgánica 7/2010, de 31 de marzo, General de la Comunicación Audiovisual, Boletín Oficial del Estado 79 § 5292 (2010)

Macharia, S. (2015) *Proyecto de monitoreo global de medios 2015*. Recuperat de: http://cdn.agilitycms.com/who-makes-the-news/Imported/reports_2015/global/gmmp_global_report_es.pdf

Meyers, M. (1997) *News coverage of violence against women; Engendering blame*. Londres: SAGE Publications

Ministerio de Interior (2018) *Sistema de seguimiento integrat en los casos de Violencia de Género*. Recuperat de: http://www.interior.gob.es/documents/642012/8312985/Indicadores+Basicos+Sistema+VioG%C3%A9n+30_11_2018/9eed2f83-8ae2-489e-b583-474d1126f3ca

Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad (2013) *Estrategia nacional para la erradicación de la violencia contra la mujer (2013 – 2016)*. Recuperat de: <http://www.upm.es/sfs/Rectorado/Gerencia/Igualdad/Violencia%20de%20G%C3%A9nero/Estrategia%20Nacional%20Violencia%20contra%20la%20Mujer%202013-2016.pdf>

Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad (2017) *Pacto de Estado contra la violencia de género*. Recuperat de: http://www.violenciagenero.igualdad.mpr.gob.es/pactoEstado/docs/Documento_refundido_P_EVG_.pdf

Naciones Unidas y la asistencia humanitaria (2013) *Los conflictos armados*. Recuperat de: <http://www.un.org/es/humanitarian/overview/conflict.shtml>

Naciones Unidas, Mantenimiento de la paz (2019) *Violencia sexual relacionada con los conflictos*. Recuperat de: <https://peacekeeping.un.org/es/conflict-related-sexual-violence>

Oficina de la Representante Especial del Secretario General sobre la violencia sexual en los conflictos (2018) *Acerca de la oficina*. Recuperat de: <https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/es/acerca-de-nosotros/acerca-la-oficina/>

ONU Mujeres (2018) *Hechos y cifras: Acabar con la violencia contra mujeres y niñas*. Recuperat de: <http://www.unwomen.org/es/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures>

Organització Mundial de la Salut. (2013) *Comprender y abordar la violencia contra las mujeres. Violencia sexual*. Recuperat de: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/98821/WHO_RHR_12.37_spa.pdf;jsessionid=6AF30143F314B88B7C4CEAACBC03D488?sequence=1

Ratificación, de 16 de diciembre, de la Convención sobre la eliminación de todas las formas de discriminación contra la mujer; Boletín Oficial del Estado, 69 § 6749 (1983)

Redacció (21 novembre 2018) Una dona atesa cada dia al Clínic per agressió sexual, un 33% més que el 2017. 324. Recuperat de : <https://www.ccma.cat/324/una-dona-atesa-cada-dia-al-clinic-per-agressio-sexual-un-33-mes-que-el-2017/noticia/2888199/>

Redacció. (9 juliol 2018). Detenido por mantener relaciones sexuales no consentidas con una joven. *La Vanguardia*. Recuperat de: <https://www.lavanguardia.com/vida/20180709/45791946727/detenido-por-mantener-relaciones-sexuales-no-consentidas-con-una-joven.html>

Resolución 1888, de 30 de setembre, por una sociedad libre de violencia de género, Consejo de Seguridad de las Naciones Unidas (2009). Recuperat de: <https://www.acnur.org/fileadmin/Documentos/BDL/2011/8237.pdf>

Ross, K. (2017). *Gender, politics, news. A game of three sides*. Oxford: Wiley Blackwell

Ruiz, C. (2018) *La Manada: victimización secundaria i revictimización*. Recuperat de: <https://www.fsyc.org/prevencion/la-manada-victimizacion-secundaria-y-revictimizacion/>